תנ״ך · אחרונים · אמרי יושר

צרור המור על שיר השירים

רבי יעקב לורברבוים מליסא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

צרור המור על שיר השירים

רבי יעקב לורברבוים מליסא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/צרור-המור-על-שיר-השירים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
פתיחה 6
פרק א 7
פסוק א 7
פסוק ב 7
פסוק ג 8
פסוק ד 8
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 11
פסוק י 11
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 12
פסוק יד 12
פסוק טו 12
פסוק טז 12
פסוק יז 13
פרק ב 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 14
פסוק ו 15
פסוק ז 15
פסוק ח 16
פסוק ט 16
פסוק י 16
פסוק יא 16
פסוק יב 16
פסוק יג 17
פסוק יד 17
פסוק טו 17
פסוק טז 18
פסוק יז 18
פרק ג 18
פסוק א 18
פסוק ב 18
פסוק ג 18
פסוק ד 19
פסוק ה 19
פסוק ו 19
פסוק ז 20
פסוק ח 20
פסוק ט 20
פסוק י 20
פסוק יא 20
פרק ד 21
פסוק א 21
פסוק ב 21
פסוק ג 22
פסוק ד 22
פסוק ה 23
פסוק ו 23
פסוק ז 23
פסוק ח 23
פסוק י 24
פסוק יא 25
פסוק יב 25

פסוק יג 25
פסוק יד 25
פסוק טו 25
פסוק טז 26
פרק ה 26
פסוק א 26
פסוק ב 27
פסוק ג 27
פסוק ד 27
פסוק ה 28
פסוק ו 28
פסוק ז 28
פסוק ח 29
פסוק ט 29
פסוק י 29
פסוק יא 29
פסוק יב 30
פסוק יג 30
פסוק יד 31
פסוק טו 31
פסוק טז 31
פרק ו 31
פסוק א 31
פסוק ב 32
פסוק ג 32
פסוק ד 32
פסוק ה 32
פסוק ו 32
פסוק ז 33
פסוק ח 33
פסוק ט 33
פסוק י 33
פסוק יא 34
פסוק יב 34
פרק ז 34
פסוק א 34
פסוק ב 35
פסוק ג 35
פסוק ד 35
פסוק ה 35
פסוק ו 36
פסוק ז 36
פסוק ח 36
פסוק ט 37
פסוק י 37
פסוק יא 37
פסוק יב 37
פסוק יג 37
פסוק יד 38
פרק ח 38
פסוק א 38
פסוק ב 38
פסוק ג 39
פסוק ד 39
פסוק ה 39
פסוק ו 40
פסוק ז 40
פסוק ח 41
פסוק ט 41
פסוק י 41
פסוק יא 42
פסוק יב 42
פסוק יג 42
פסוק יד 42

הקדמה

ישכילו החכמים והנבונים הרואים את כבוד אמרי המגילה הזאת המלאה לה סודות וסתרים. אמנם לא יעמדו על סוד ה' רק אותן די מדוריהן עם בשרא לא איתנייהו עד יערה עלינו רוח ממרו' וימלא כל הארץ דעה אז נבין סתרי' כאחד ממלאכי מרום. וכמו כן כל התורה כולה וכל דברי הנביאים הן רק לבוש ותוכו רצוף אהבה מסותרת מרמזין על אורות העליונים אשר היו מושגים להנביאים וחכמים בעת הי' בנין הבית על תילו ומן אז שחרב בית אלהינו והחכמים נדלדלו אבדה החכמה והוצגנו על פשוטי התורה ריקה. אמנם כל התורה ודברי הנביאים נוכל להשיג בדלת שכלינו הפשוטים. זולת המגילה הזאת היות תוכה ותכליתה גבוה מעל גבוה כמ"ש חז"ל כל השירים קודש שיר השירים קודש קדשים ואמרו לא הי' העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים וכאשר תוכה ותכליתה נורא ונשגב על כולם וכהנשא התוך ינשא פשטיותן לעומתו ולכן תעגנה פעמי דלים מלדרוך אפי' בדרך פשטיותה. אך הצדיקים לא לבם הלך ואומרים את השיר המקודש הזה בקדושה ובטהרה ומלהיב את לבם לעבודת הבורא יתברך. אמנם הרמב"ן בהקדמתו לפי' שיר השירים כתב שיש אפקורסים אשר נקשרו בתאות עולם הזה ולקחו אותו על פשטיותה ועשו ממנו שיר עגבים ימח שמם עכ"ל הרמב"ן. והביאם לזה מה שנתייסד השיר הזה במשל איש ואשה. אולם באמת נתייסד במשל זה להורות לנו אהבת הש"י אותנו וכאילו הוא צריך אלינו וכביכול מקבל תועלת מאתנו וכמשוש חתן על כלה ישיש עלינו כשנהי' מתייחדים באהבתו ומדמה הדבר כאילו אירס אותנו באירוסין ונשא אותנו בנישואין והכניס דברים גבוהים מעל גבוהים בשיר זה להיות כי האלהים עשה את האדם ישר וכל מעשיו הי' בקדושה ובטהרה בביטול כל גשמיות עד שאמרו חז"ל ע"ז איש ואשה שכינה ביניהם ואפי' בתנאים נאמר כשעשו מעשים גשמיים שעשו כאילו עשאו שד ולא היה להם שום תאוה גשמיות עד שפלטי בן ליש הי' עם אשה במטה אחת ולא נגע בה וכשהלכה ממנו בכה על מצוה דאזיל מיני' וכיון שהיו עושים הכל בקדושה ובטהרה היו ממשילים מקדושה לקדושה על שהיו ממשילים האכילה באוכלי משלחן ה' ונאמר כי בועליך עושיך כי הכל הי' בקדושה ולא ניתן התאוה גשמיות רק להיות לעזר ולסעד להטיב והקדושה וכענין שאמרו על אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר לא זכה מנגדתו שנאמר העיקר על האשה וגם נמשל על תאוה החומריות ובעונותינו הרבים הרשיעו אנשים עד שנשארו רק על תאוה החומריות לבד וכאילו לא נבראו רק לזה כיצירת הבהמות והמה מתלכלכין ומזהמין עצמם בתאותם יותר מבהמות עד שמטמאין עצמן בטומאת נשי חבריהם ואכילתם קיא צואה ומעשיהם טמאים וממאסים במעשיהם

יופי המשל והנמשל. ונמשיל לזה במגדל שהי מלאכתו ונוי תבניתו נתעלתה על כל, ושום טוב ויופי מלאכה לא נערכה אליו ועדן גן לא דמה אליו ביפיו ובא אחד ועשה ציור על הנייר מיופי המגדל בששר בציור נאה ומהודר והכל נראה בציורו כאלו ממש בנוי לתלפיית וכולם היו לומדים ממנו נוי בנין המגדל אף שאינו נראה להם וכל העלם היו נהנים מנוי בנין המגדל מציור הנייר. ואח"כ בא אדם אחד רע מעללים וליכלך הציור בדברים מאוסים ומוסרחים עד שהי' מאוס להסתכל על הציור ואפי' לחשוב במחשבתו הי' הדבר מאוס ומתוך כך נמאס מלאכת נוי המגדל במחשבת האדם כי כאשר הי' מתחיל לחשוב מחשבת נוי המגדל עלה על רעיונו מאוס הציור. וכמו כן הנמשל בעינא בדברים הקדושים הגבוהים מעל גבוהים נמשלו בדברים הקדושים וכאשר קמו הרשעים שנמשלו כבהמות נדמו והשחיתו תואר המשל נשחת בעיניהם מראה תואר הנמשל. לכן נתתי אל לבי אני צעיר התלמידים ושפל אישים ובינה ודעת אין אתי ובינותי בספרים היינו כרש"י והאלשיך (ויתר ספרים לא הי' אתי) ולקטתי תיבות ופסוקי' מדבריהם ואל יחשידני השומע והקורא בהזכירי קצת מדבריהם שלא בשם אמרם כי כאשר אני מפרסם הספרי' אשר מהם לקטתי הלא ספריהם מצויים ויכולי' הרואי' לראות אתה דבר יצא מפיהם ולא כוונתי ח"ו לסותמן ולהעלימן רק מחמת שהי' רצונו לפרש המקרא שיהי' בחיבור הדברים קל להבין ולא הי' רצוני להאריך אפי' בדיבור אחד ולא היו אפשר לכתוב על תיבה אחד אשר נלקח מפירושם שזה הוא או מפי' רש"י או מהאלשיך. אמנם אם נמצא איזה פסוק שלם אשר הוא מפי' האלשיך עשיתי אצלו רושם כזה)(ויותר לא הי' אפשר בעיני וסמכתי על דברי הרמב"ן במ"ש להתנצל עצמו על דבר כזה וז"ל שמן הידוע כי דברי רבותי ואנא דמן ואורייתי דמן ודבריהם בפי כדבש למתוק ולמען כן נאמר אנחנו ולא היה כוונתי רק שיהי' נאמר השיר המקודש הזה בהבנת פירוש המלות בחיבור הדברים ולא חכרתי זה למבינים למשכילים רק להמין ולנערים למען יוכלו לומר שיר זה בהבנת פירוש המלות ולא יהיה בעיניהם כדברים זרים ואולי ימצא בו אף החכם שבחכמים איזה תועלת ובדוד נאמר מכל מלמדי השכלתי ואמר החכם לפעמים ימצא אף באמתחת עני דבר טוב ומי שידיננו לכף זכות ידין אותו הקב"ה לכף זכות:

פתיחה

התרגום ורש"י כתבו שכל השירים קודש ושה"ש קו"ק ולכאורה אין לו הבנה ששיר שעשה שלמה יהי' יותר קדוש משיר של משה רבינו וכל ישראל ונרא' דהנה אמרו במדר' משל למלך שקידש אשה וכ' לה מתנו' מועטו' כיון שבא ללוקחה כתב לה מתנית

מרובות כך היעוד הזה אירוסין שנאמר וארשתיך לי לעולם וגו' אבל לימות המשיח יהיו הנישואין שנאמר כי בועליך עושיך וגו' והענין שאז תתדבק הנפש שהוא חלק אלהי ממעל בהכל שהוא הקב"ה וזה מכונה בשם נישואין ואמרו בש"ס כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח והעולם הבא עין לא ראתה. ולזה א"ש כיון דשירת משה לא הי' רק על גאולת מצרים שלא היה רק בחינת אירוסין משא"כ שיר זה הוא מדבר על העולם הבא שהוא קדשי קדשים ומספר בשבח הישראל מה שיהי' להם לעולם הבא שהוא בחינת נישואין לכך נקרא שיר זה קודש קדשים היותו מדבר על ענין שהיא קודש קדשים ונכלל בשיר זה בקשת הישראל מאת הקב"ה למהר להם זמן העולם הבא המכונה בשם נישואין וממשל הכס"י המבקשת מארוס שלה למהר זמן הנישואין מיראתה שמא ימאס בה מחמת ידיעתה שחטאה נגדו ומבקשת שימחול לה. גם מדבר בשיר זה הויכוח שבין ישראל לאביהם שבשמים והבטחת הקב"ה שלא תהא יריאה שימאס בה ח"ו ויתבטל הנישואין רק שבודאי יבוא זמן הנישואין ומכנה הישראל לארוסה להורות חסדו עמנו שמשמח עלינו כמשוש חתן על כלה אף שהוא יתברך אין לו צורך אלינו הגדיל חסדו עמנו ושמח עצמו עלינו כאילו הוא צריך אלינו. וגם מה שמדבר להאומות שלא ישמחו בראותם מפלת וצרת ישראל לומר אבדה תקותם ולומר ערו ערו עד היסוד ואומר להם שתדעו שאתם מושבעים ועומדים מלכלותם כלומר מוכרחים אתם מגזרותי כמפי שבועה שכל מה שתעוררו צרות על ישראל לא יהיה כליון ח"ו בהם ולא יתקיימו הצרות. וכל הצרות הבאות עלינו הוא רק לעורר לבנו לאהבתו יתברך ולשוב לו כדי שיקרב הגאולה במהרה בימינו אמן סלה:

פרק א

פסוק א

שיר השירים. שיר מעולה על כל השירים לפי שהוא שיר שמשוררים ישראל על הגאולה והעולם הבא:

לשלמה. להקב"ה שהוא מלך שהשלום שלו:

פסוק ב

[א בקשת הכנס"י להשכינה]

מנשיקות פיהו. מבקשת הכנ"י למהר הגאולה והעולם הבא שהוא יום הנשואין (כי עד עכשיו היא רק בחינת ארוסה וכמ"ש בפתיחה) ואז ידבר עמנו אלקים פא"פ כמו שדיבר עם משה:

טובים דודיך מיין. אף שבשעת גאולת מצרים לא יכולנו לסבול שיהיה הדיבור עמנו פה אל פה כדכתיב (שמות כ׳:ט״ז) ואל ידבר עמנו אלקים מ״מ בשעת הגאולה והעולם הבא שיהיה בחינת נישואין והיינו שיתדבק הנפש בהקב"ה וע"ז הזמן נאמר (חבקוק ב׳:י״ד) כי תמלא הארץ לדעת את כבוד ה' כמים יכסו על ים ואז נוכל לדבר עמו פא"פ (ומה שממשיל לכיסוי המים לים משום שכל הדברים יש להם גבול ויותר מהגבול א"א להכניס בו משא"כ במים המכסים לים אין לו גבול כי כל הנחלים הולכים אל הים בלי גבול כן לא יהיה אז גבול להשגתם) ולזה מכנין עכשיו התורה בשם יין כי כמו שהיין אף שאמרו חמרא וריחני פקחין מ"מ יש גבול לשתייתו וכששותה יותר מגבולו הוא משכר כן הוא עכשיו התורה שכשרוצה להשיג יותר מגבול נפגע או ימות כמו בן עזאי שהציץ ונפגע ובן זומא הציץ ומת משא"כ לעתיד שיהיה בחינת נישואין ואז יתייחד הנפש שהוא החלק עם הכל שהוא השכינה אז לא יהיה גבול להשגתינו ולא יכונה שוב התורה בשם יין רק בשם שמן שכל מה שמוסיפין שמן יותר מאיר ומריח יותר ולזה אמר טובים דודיך מיין כי דודים לשון נישואין וביאה כמו שנאמר (משלי ז׳:י״ח) נרוה דודים עד הבוקר וכמו (יחזקאל ט״ז:ח׳) הנה עתך עת דודים ואז תהיה התורה טובה מיין ויכונה בשם שמן. וגם יש הפרש בין יין לשמן כי היין אין לו רק טעם ואין נהנה בו רק השותה משא"כ שמן מריח לאחרים ולכך אמר אח"כ לריח שמניך:

פסוק ג

לריח שמניך. אז בעת הגאולה לריח שמניך הטובים:

שמן תורק שמך. מחמת שאז יהיה שמן תורק שמך (ותורק לשון שפיכה כמו (ירמיהו מ״ח:י״א) לא הורק מכלי אל כלי) ואז יורק השפע בשפע גדול עד שיריחו בו כל אפסי ארץ כמ"ש (יואל ג׳:א׳) ואשפוך רוחי על כל בשר ומחמת זה יריחו בו כל האומות ויתגיירו:

עלמות. היינו האומות:

אהבוך. כענין שנאמר (צפניה ג׳:ט׳) כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד:

פסוק ד

[**ב מוסב על בקשת הבנ"י**]

משכני וגו'. מבקשת הכנ"י היה אתה המתחיל למשוך אותנו לשוב אליך ואז תיכף אחריך נרוצה כענין שנאמר (איכה ה׳:כ״א) השיבנו ה' אליך ונשובה (והא דאמר משכני בלשון יחיד ונרוצה בלשון רבים משום שהארת והשפעת הקב"ה בא על כולם בשוה

אמנם המקבלים אינן שווים כמו שאמרו (בב"ב עה) כל אחד נכוה מחופתו של חבירו ולכך הרוצה של כל אחד ואחד אינו שוה לכך נאמר נרוצה בלשון רבים:

הביאני וגו'. אמר מי יתן והיה שהמלך יביאני חדריו ואז נגילה ונשמחה בך ולא כבראשונה שהיינו אומרי' דבר אתה עמנו והיינו מסרבים בדיבור הקב"ה:

נזכירה דודיך. מבקשים מי יתן והי' שנזכה להזכיר הדודים של גאולה העתידה כמו שמזכירין עכשיו גאולת מצרים:

מיין. ונשמח בהם יותר מכל השפע שקבלנו בגאולת מצרים המכונה בשם יין כמ"ש בש"ס שגאולת מצרים יהי' טפילה לגאולה העתידה:

מישרים אהבוך. בזכות אותן אשר אהבוך מישרים היינו אהבה עזה אהבת מישור בלי עקיבה ורכסים והן האבות והישראל באהבת כלולותיך:

פסוק ה

[ג תשובת השכינה והבטחתה לישראל]

שחורה אני. הגם שאני עכשיו שחורה לכם שאינני משפיע לכם שום טובה בפרהסיא:

ונאוה בנות ירושלים. וכל הנוי שלי הוא רק להאומות הנקראים (בכל הספר הזה) בשם בנות ירושלים:

כאהלי קדר וגו'. והאוהל שלי שאני מאהיל להגין עליכם הוא עכשיו שחור כשחרות אהלי קדר והוא רק מחמת שזיפת השמש הנני מבטיח לכם שעתיד להתלבן ולהיות כיריעות שלמה. או יאמר שזה מוסב על שחורה אני ונאוה האמור קודם. והמשיל השחרות לאהלי קדר כי כמו שאהלי קדר אף שאינו נאה להסתכל מ"מ מגין ומחסה הוא מזרם וממטר כן השכינה לישראל אף שהם בגלות מ"מ מגינה עליהם ויש להם נסים נסתרים והנוי של בנות ירושלים ממשיל ליריעות שלמה כי היריעה אף שיש בה נוי למסתכלים בה מ"מ אין הנוי רק למראות עין בלבד אבל אין בה שום הגנה כן הוא הנוי של האומות:

פסוק ו

אל תראוני שאני שחרחורת. והוא שחרות גדול כמי שפי' רש"י על אדמדם (ויקרא יג) ותרצו להתייאש מהגאולה הנני אומר לכם שאל תתייאשו מכח זה כי השחרות הוא רק מה ששזפתני השמש ולא בטבע ועתיד להתלבן:

בני אמי. הן הכנ"י כמאמר חז"ל במדרש לא זז מחבבה עד שקראה אמי וכאן קראן בני אמי כי הטובים אשר חביבין עליו והן האבות נקראין אמי ולכך בניהם אף שאין עושין רצונו נקראין בני אמי:

נחרו בי. הביאו אותי לידי חרון אף:
את הכרמים. וכל כך הביאו עלי חרון אף עד ששמוני נוטרה את הכרמים להשפיע על האומות:
כרמי שלי. היינו בני ישראל לא נטרתי. אמנם אותו החרון עתיד להסתלק כשחרות שזיפת השמש כדכתיב (תהילים ל':ו') כי רגע באפו חיים ברצונו:

פסוק ז

[ד בקשת הכנס"י להשכינה]
הגידה לי. מבקשת הכנ"י להשכינה ואומרת הגידה לי שאהבה נפשי:
איכה תרעה וגו'. הגם שאני מאמין בהבטחתך שיבא עת לחננה מ"מ איכה תרעה עכשיו בגלות החיל הזה בצרה גדולה כזו. ואמר איכה תרעה ואיכה תרביץ בכפל כי דרך הרועים אף שמקום המרעה הוא במקום השמש עכ"פ מבקש להצאן מקום צל להרביצם שם לנוח ולקרר עצמם מרתיח' ואותנו אתה רועה ומרביץ:
בצהרים. בתוקף השמש המכוו' להצרות הגדולות ואין לנו שום מקום מנוח ושום שעת מנוחה:
כעוטיה. הוא מלשון אבילות כמ"ש (ויקרא י"ג:מ"ה) על שפם יעטה כלומר שלמה נהיה מעוטפים כאבלים:
על עדרי חבריך. נגד עדרי חבריך כמבואר במדרש שכל השרים של מעלה נטל כל אחד אומה אחת לחלקו והקב"ה נטל ישראל לחלקו והמה אשר תחת השרים יושבים שלוים ושקיטים ואנחנו כאבלים נגד האומות המכונים בשם עדרים והן עכשיו עדרי חבריך. ונקראים השרים של מעלה חבירי השכינה היותן עכשיו יונקים מהשכינה ונתחברה השכינה עכשיו לשרי האומות להשפיע להם טובה:

פסוק ח

אם לא תדעי וגו'. כענין ארוסה המבקשת מארוס שלה שרוצה להחליפה באחרת מחמת שחטאה נגדו ולא מצא טובה הימנה ואומרת אליו מאחר שאין לך טובה ויפה ממני למה תחליפני עכ"פ יש לך להשגיח ביחוס אבות שלי שאין לך באחרת כן אומרת הכנ"י להקב"ה ע"ד שאמר דוד (תהילים מ"ד:י"ג) ולא רבית במחיריהם וכיון שאין לך טובה ויפה ממני למה תחליפני (וקרא זה מוסב על מקרא של מעלה שלמה אהי' כעוטיה על עדרי חבריך אם לא תדעי לך יפה ממני):
צאי לך. לזאת אנו מבקשים צאי לך כי כאשר השכינה משפעת לאחרים בגלות ולזה אמר צאי לך מהגלות ולא אמר לכי לך:

בעקבי הצאן. בזכות עקבי הצאן והסתכל בפסיעות דרך שהלכו הצאן דהיינו האבות וכל הצדיקים ועדיין העקבים שלהם ניכר כמו שפי' רש"י:

גדיותיך. הדור הזה שצריכין עדיין לינק:

על משכנות הרועים. למעלה ממשכנות הרועים והן שרי האומות כי עכשיו אנחנו משועבדים להעדרים של הרועים דהיינו האומות משא"כ בשעת הגאולה נהי' למעלה מכל השרים:

פסוק ט

[ה תשובת השכינה]

לסוסתי וגו'. תשובת השכינה על בקשת הישראל שמבקשין למהר הגאולה ואומרת דבר זה שאתם מבקשין בלתי אפשר כי הלא כבר עשיתי זאת במצרים ומהרתי הקץ קודם שהיה הזיכוך שלך בשלימות ולכך לא הי' דבר של קיום וכמו שמבאר והולך ולכך צריך אני להאריך עתה הגלות עד שיושלם הזיכוך ומפרש הענין ואומר ראה שמהרתי הקץ כ"כ ביציאת מצרים עד שלסוסתי ברכבי פרעה (שיש מרכבה לצד הדין ברזא דסיטרא אחרא ומכוני' בשם סוסים כמבואר בזוהר בסוף פ' ויגש ובמצרים הוא אומר וזרמת כו') דהנה בשעה שיצאו ישראל ממצרים השר שלהם הי' עדיין קיים כי בים נאמר והנה מצרים נוסע אחריהם ופרש"י שר של מצרים ואף דאין הקב"ה מפיל אומה עד שמפיל שר שלה תחילה מ"מ מיהר את הקץ לגאלם קודם שהגיע הזמן של הפלת השר שלהם וידוע דכשהישראל בגלות השכינה עמהם ומשפעת לשרי האומות שהישראל תחתיהם כמבואר בזוהר ולזה אמר ראה נא האיך מהרתי הקץ לגאלם ממצרים אף שהסוסים עדיין היו במרכבת פרעה וזה משל לכח הסיטרא אחרא שהי' אז יונק מהשכינה ולזה אמר לסוסתי היינו כח הטומאה המכונה בשם סוסים כנ"ל שהי' אז יונק ממני והיו עדיין ברכבי פרעה להושיע אותם:

דמיתיך. כיניתך רעיתי וקרבתי אותך אצלי:

פסוק י

נאוו וגו'. לפי הדוגמא הוא כשם שהכל' מקשטת עצמ' בנזמי אוזן ובחרוזי מרגליות כך הם הקישוטין שקשטו ישראל עצמן בנעשה ונשמע ומכנה הקישוט של נשמע בשם תורי' דהיינו נזמי אוזן כמו שפרש"י והקישוט של נעשה בשם חרוזים כי על מצות מעשיות קיבלו הישראל ערבות זה בעד זה ונחרזו כולם ונעשו כאיש אחד לכך ממשיל אותו לחרוזים:

פסוק יא

תורי זהב. ומחמת הקישוטין אלו שקישטת עצמך נעשה לך ג"כ ממני שני קישוטין כמו שאמרו במדרש משל למלך שנשא אשה והכניסה לו שני עריסין והכניס הוא לה שני עריסין כנגדן והן השני כתרים שניתן להם בשעה שאמרו נעשה ונשמע ועל תכשיטין אלו אמר תורי זהב נעשה לך עם נקודת הכסף והכוונה שזהב הוא כינוי לדין וכסף לרחמים כמבואר בזהר והנה אז הישראל היו ראויים לקשוטין מהדין ולא הי' צריך לזה רק מעט רחמים ולזה אמר תורי זהב היינו שורות קישוטין שהיו מגיעין לך מן הדין נעש' לך עם נקודו' הכסף היינו שלא היה צריך לזה רק מעט רחמי' כנקודות:

פסוק יב

שהמלך במסבו. כלומר אעפ"כ ראה מה עלתה לך אז כי בעוד שהמלך במסבו:

בתוך חופתו: נרדי נתן ריחו. חטאת וסרחת בעגל. וכל זה היה לך מחמת שלא נזדככת בשלימות ולזה הנני ירא שגם עתה יהיה כך לכך יותר טוב לך להאריך גלותך עד שתזדכך בזיכוך כסף בתוך כור שלא יהיה עוד אפשרות לחטוא עוד:

פסוק יג

[ו בקשת הכנס"י]

צרור המור. הוא בקשת הישראל הלא אז אף שסרחתי נתן לי דודי צרור המור לבטל הריח ובנה לי המשכן לכפר העון:

בין שדי ילין. בכדי שבין שדי ילין שהיה יכול להשרות שכינתו ולא עוד אשכול וגו':

פסוק יד

אשכול הכופר. שהרב' לי כפרות מלוא אשכול על הרבה עונות שעשיתי.

עין גדי שם מקום ושם מצוי אשכולות שעליהם ענבים הרבה אין מספר וכך הרבית לי מחילות וכפרות על כן אנחנו מבקשים שתעש' גם לנו כך:

פסוק טו

[ז תשו' השכינה]

הנך יפה וגו'. זהו תשו' הקב"ה שאין לך לדמות אותך לראשונים שאף שחטאו מ"מ הנך יפה בנעש' הנך יפה בנשמע:

עיניך יונים. ועוד שהיה בך צדיקים שנמשלו ליונים שלא המירו כמו שבט לוי ודכוותייהו ועל ידם הנך יפה משא"כ עכשיו שאפס צדיק וחסיד:

פסוק טז

[ח בקשת הכנס"י]

הנך יפה דודי. מחמת שרואין הישראל שאין להם לבוא בזכותן ולזה התחילו לבקש בטענ' שיעשה למען שמו הגדול שיתקדש בגוים ולא יתחלל וזהו אמרו כאן הנך יפה דודי היינו עצמות הקב"ה:

אף נעים. היינו במדותיו (כענין שאמרו תמיד בכפל כמו שתיקנו ברוך הוא וברוך שמו) והיינו עצמותיו ומדותיו:

אף ערשנו רעננה. אמנם אימת הנך יפה כשערשנו רעננה היינו כשפריין ורביין של ישראל המכונה בשם ערש הם דשנים ורעננים ואז הנך יפה ואם לאו ח"ו שמך מחולל ובאין אנו לבקש למען קידוש שמך שלא יתבז' היופי שלך:

פסוק יז

קורו' **בתינו ארזים**. שבח המשכן הוא זה ומוסב על אף ערשינו רעננה שאין לך יופי לעיני העמים רק בהיות ערשינו רעננה וקורות בתינו ארזי':

רהיטני ברותים. הקרשים של המשכן הם מעצי ברותים. היופי שלך אינו רק כשהמשכן בנוי על תילו ואז הנך יפה וע"כ תעשה בשביל קידוש שמך שלא יתחלל היופי שלך:

פרק ב

פסוק א

[א בקשת הכנ"י]

אני חבצלת השרון (כלו' וגם אין לך להתרעם כ"כ על חטאינו כי אני חבצלת וגו') מבואר בזוהר פ' אמור) שחבצלת השרון הוא ירוק הנוטה קצת לאדמומית משא"כ שושנה הוא אדום והדין מכונה בשם אודם וזה שאמרה הכנ"י שמקודם כשהיו הישראל במעלה העליונה אף שהי' קצת דין עליהם לא היה רק כגוון הירוק שבחבצלת השרון:

שושנת העמקים. ואח"כ אף שהדין היה גובר והיה דומה לאודם השושנה מ"מ היינו דומים לשושנת העמקים שיש לה ריוח סביבותיה ואין שום דבר מצירה וגדילה על רוב מים ומתהפכת מגוון לגוון כמבואר בזוהר (שם) וכן היינו עד שלא גלינו שלא היה שום דבר מציר ומכאיב לנו וגם היה לנו הרבה שפע מהנביאים שהיו מחזירין אותנו למוטב:

פסוק ב

כשושנה בין החוחים. משא"כ בגלות בבל שהדין הוא בתוקף אודם והבבליים מצירין לנו כשושנה הגדילה בין החוחים:

רעיתי בין הבנות. היינו הישראל בין הבבליים שהן מצירין אותנו כמו השושנה הגדילה בין החוחים בלי מים והחוחים מצירין אותה:

פסוק ג

כתפוח בעצי היער. ומ"מ ראה כשרותי שאף שעכשיו אנחנו כשושנה בין החוחים והקב"ה לנגדינו הוא רק כתפוח בעצי היער כי התפוח אין לו צל משא"כ עצי היער צילן מרובה:

כן דודי. זה הקב"ה:

בין הבנים. בין האומות כי כל האומות יושבין תחת צל השרים של מעלה המגינים עליהם ואנכי אין לי צל לישב תחתיו והשמש מכה בי בגודל הצרות. ועם כל זה בצלו חמדתי. ופריו מתוק לחכי. מחמת שפריו שאני מקוה שעתיד לבוא מתוק לחכי היות כי כבר טעמתי מפריו בעת שהביאני אל בית היין וגו'. (פי' אחר דהנה בשבת דף פ"ח אמרו על פסוק זה למה נמשלו ישראל לתפוח וגו' ותמהו התוספת שם הא בפסוק זה לא נמשלו כלל הישראל לתפוח דהא כתיב כן דודי בין הבנים ולתרץ זה אפשר לומר דחז"ל הבינו שגם זה מוסב על הכנס"י כי כמו שהתפוח הנמצא בין עצי היער הוא חביב מאוד כן מצאת אותי בין האומות כדכתיב (הושע ט':י') כענבים במדבר מצאתי ישראל וזהו מאמר הכנס"י כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים פי' כן מצא אותי דודי בין הבנים בין האומות ובצילו חמדתי וגו'):

פסוק ד

בית היין. זוכר אני בגלותי מה שהביאני אל בית היין בגאולת מצרים ושם טעמתי נופת צוף אמרותיו ועונג הדביקות בו ית':

ודגלו. מה שעשה לי דגלים והקפני בארבעה מחנות השכינה בהדגלים כדגלי מלה"ש:

עלי אהבה. וכל כך היה לי אז אהבה גדולה עד שהוצרך לסמכוני באשישות וגו':

פסוק ה

סמכוני באשישות וגו' חולת אהבה אני כ"כ היה האהבה גדול' אצלי עד שהייתי חולה לאהבתו ובקשתי ואמרתי סמכוני באשישות היינו אשישי ענבים כדכתיב (הושע ג) ואשישי ענבים. והיינו כי כמו שהיין היוצא מהענבים הוא משכר אבל כשהוא מובלע בהענבים אינו משכר כן היה הדיבור שיצא מפי הקב"ה משכר מרוב חולת האהבה והתאוה להתדבק הנפש שהוא החלק בהכל שהוא הקב"ה כמו שאמרו חז"ל (שבת פ"ח) שיצאה נשמתם והוצרך למזג היינו שיהי' הדיבור מדבר מתוך גרונו של משה והיה הדיבור דומה כיין המובלע באשישי ענבים שאינו משכר כל כך ואפי' בזה הוצרך לרפדוני בתפוחים. כמבואר בדברי חז"ל (שם) שיצאה נשמתם עד שהוצרך להוציא רוח

מג"ע שנקרא שדה תפוחים להחיות נפשם וכ"ז היה מחמת חולת האהבה כדכתיב נפשי יצאה בדברו:

פסוק ו

שמאלו תחת לראשי. זכות אהבת כלולות שהי' בי הגון עלי כ"כ שאע"פ ששמאלו שהוא מדה"ד המכונה בשם שמאל והיינו הגלות שהי' לי אח"כ בעוונותי הי' תחת לראשי אעפ"כ:

וימינו תחבקני. אף שמדת הדין היה מתוח' מ"מ ימינו שהוא הרחמי' היה מסבב אותי (ואמר תחת לראשי ולא מעל לראשי שאין מדה"ד גובר' כ"כ שיהי' צף מעל לראשי ולראשי. ואמר לראשי ולא ראשי לומר שכל העונשין המגיעין הוא לתועלת לסמוך בו ראשי)

פסוק ז

השבעתי וגו'. וכל כך היה ימינו תחבקני עד שאמר הקב"ה להאומו' הנקראים בנות ירושלים השבעתי אתכם שאל תוכלו להצר לישראל כלו' שגזר בגזירותיו יתברך עד שהאומות יהיו כאילו הם מושבעים (כי שבועה הוא משל לדבר שבלתי אפשרי להשתנות כמ"ש הבעל עקידה בפ' נצבים ע"ש):

בצבאות או באילות. כי כשהישראל עושין רש"מ הם מוכנין בשם צבאות וכשאין עושין רש"מ מכונים בשם אילות וחיות השדה כלו' בין שיהיו הישראל טובים או רעים (וב' השימוש של בצבאות באילות הוא במקום על והכוונ' השבעתי אתכ' על ישראל בין שיהיו בגדר צבאות או בגדר אילות):

אם תעירו. משביעם שאם תעירו שאין אתם יכולי' להצר להם כל כך עד שתרשיעי אותם עד שתשניאו (כי תעירו הוא לשון שנאה כמו ויהי ערך) אות' להקב"ה זה א"א לכם. וכן אם תעוררו את האהבה. שאין ברשותכ' להצר להם כ"כ עד שיגרמו ריבוי הצרות לעורר בתשוב' את האהב' שבין ישראל למקום זה א"א לכם כי הקב"ה ממתין אולי ישובו מבחירתם הטובה רק כשיגיע הזמן שא"א להתאחר עוד ואם אז לא ישובו ח"ו מבחירתם הטובה אז הקב"ה בעצמו יעמיד עליהם מלך כהמן לעוררם בתשוב' בכדי לעורר האהב' שבינם לבין הקב"ה וזהו אמרו:

עד שתחפץ. דהיינו עד שתהא חפץ ה' לגואלם ויהי' רצונו בכך שתצירו לישראל כ"כ עד שיעוררו בתשובה:

פסוק ח

קול דודי. ועוד זאת עשה לי טובה בענין ההבטחה שהבטיח לאברהם אבינו על גאולת מצרים שיצאו אחר ת' שנה ואח"כ קול דודי הנה זה בא כדולג וקירב הזמן:

על ההרים. בשביל ההרים היינו זכות אבות:

הגבעות. בזכות האמהות (וההפרש שבין דילוג לקפיצה הוא כי הקפיצה מדובק כל קפיצה סמוך לחברתה רק שהיא במהירות משא"כ דילוג הוא שמדלג על דבר אחד וזרקו לחוץ כקורא בספר ומדלג שנים או שלשה דפין ודילוג הוא במהירות יותר לזה להדילוג צריך להיות זכות אבות משא"כ לקפיצה די בזכות האמהות):

פסוק ט

דומ' דודי לצבי. כי הצבי אפי' כשהוא ישן עינו אחת פתוח כמבואר במדרש כן הקב"ה אף שבעונותינו הוא כישן מלהושיע כביכול מ"מ עינו אחת פתוח תמיד ומשגיח עלינו כאמרם במדרש חזית:

לעופ' האילים. שהוא רחמן גדול ומרוצתו רב כשרוצה לרחם. ולזאת:

עומד אחר כתלינו. אפי' כשהיה עונותינו כ"כ רבה עד שנעש' ע"י כותל מפסקת בינינו לבין קונינו אף על פי כן:

משגיח מן החלונות. אשר בהכותל להטיב לנו כי על ידי מעשה הצדיקים נעשה כעין חלונות בהכותל שעשינו בעווינו ואז ההשגחה רבה כמשגיח מחלון גדול:

החרכים. לכשאין בינינו רק צדיקים קטנים דאז אין בהכותל רק כעין חרכים מכל מקום מציץ מתוכם להטיב לנו:

פסוק י

ענה דודי. עוד זאת הטיב עמי שהשגיח עלי תמיד בחסדו הגדול וצעק עלי ע"י נביאיו ושלוחיו ואמר.

קומי לך. כלומר הטיבי דרכך ומעלליך:

ולכי. מהגלות:

פסוק יא

הסתיו עבר. אל תשגיח על שהזמן הגאול' עדיין לא בא כי כשתטיב מעשיך הרי זמן הסתיו הוא הגלות כאילו כבר עבר וחלף:

פסוק יב

הנצנים נראו. וכאשר החחילו הטובים רק לצמוח ונראו קצת בארץ מיד:

עת הזמיר. שיהיו הישראל משוררין שירה להקב"ה.

וקול התור. עת בשורת הגאולה נשמע בארצינו:

פסוק יג

התאנה חנטה. וכאשר התחילו הטובים לחנוט:
והגפנים סמדר נתנו ריח. הן הת"ח התחילו ליתן ריח טוב:
קומי לך. מהרת תיכף לאמר קומי לך את רעיתי יפתי ולכי מהגלות:

פסוק יד

יונתי בחגוי הסלע. מוסב על ענה דודי ותוך סיפור טובת הקב"ה בא לתרץ שלא יקשה מה שאנו רואין לפעמים צדיקים בצרה גדולה וכן לפעמים אנו רואין איזה צדיק שראוי לפי מעשיו לעלות במדרגה גדולה וטובה ואינו עולה והטובה נסתרת ממנו. התשובה בזה שהצרה להצדיקים אינו בדרך עונש רק בדרך נסיון כמו אברהם אבינו שנתנסה בעשר נסיונות לפרסמו בעולם. והסתרת הטובה הראוי' לצדיקים הוא על צד שהקב"ה מתאוה לתפלתן כמו יצחק ורבקה שאמרו בש"ס שהיו עקרים לפי שהקב"ה מתאוה לתפלתן. וז"ש יונתי. היינו הצדיקים שנמשלו ליונים:
בחגוי הסלע. אם תראה אותם נתונים בצרות גדולות עד שמטמינים עצמן בחגוי הסלעים ובנקיקי המערות כמש"ה (ישעיה ב) ובאו בנקיקי הסלעים וגו'. וכן בסתר המדרגה אם תראה אותם שהם נסתרים ונמנעים מן מדריגות הטובה שראויים הם לפי מעשיהם לעלות עליה אל תתמה על החפץ כי כוונתו הוא.
הראיני את מראיך. סיבת היסורין כי לנסותך באתי להראו' צדקך ויפיך לעיני העולם:
השמיעני את קולך. ומה שהסתרתי מדריגות הטובה ממך הוא רק בשביל שתשמיעני את קולך בתפלה:
כי קולך ערב. אצלי לכך אני מתאוה לתפלתך:
ומראיך נאוה. להעולם. ואמר זה לומר שהצדיקים שהיו אז בתוכינו בגודל הצרה וכן אותן שנסתר מהם הטובות הוא הי' רק בשביל להראיני את מראיך וגו':

פסוק טו

שועלים קטנים. אחר שסיפרה הכנסת ישראל טובת הקב"ה הקודמים מתחלת לבקש ואומרת ועתה אחזו לנו עוונות קטנים שאדם דש בעקביו ומכונים בשם שועלים קטנים שנשיכתן קשה מאוד.
מחבלים כרמים וכרמינו סמדר. ואותן העוונות מחבלים הכרם בעודו סמדר. ומבקשת ע"ז ואומרת:

פסוק טז

דודי לי ואני לו. מ"מ עשה למען שמך כי שמך משותף בשמינו ואתה קשור בנו ואנו בך: **הרועה בשושנים**. כי אתה הרועה אותנו מאז היינו כשושנים. לזאת בקשנו ממך.

פסוק יז

עד שיפוח היום ונסו הצללים. קודם שיניסו הזכיות וזכות אבות המגינים עלינו המכונים בשם צללים:

סוב. חזור פעם שנית.

דמה לך דודי לצבי וגו'. הממהרים לרוץ כן תמהר עוד הפעם קץ הגאולה.

על הרי בתר. בשביל הבטחות שהבטחת לאברהם אבינו בין הבתרים בהר המוריה:

פרק ג

פסוק א

[א תשובת השכינה]

על משכבי בלילות בקשתי וגו' תשובת הקב"ה לישראל המבקשים על הקץ ואומר להם בודאי אלו הייתי מוצא אף איש אחד להשרות שכינתו עליו בודאי הייתי ממהר הקץ כי הנך רואה שגם בגליות הקודמים עשיתי כך וזהו אמרו על משכבי בלילות כי לילה כינוי לגלות והכוונה על גלות בבל ומדי שהיו ע"י המן סמוכין זה לזה בזמן וכל מגמותי הי' אז לדבק עמך ולהוציאך מהגלות לכך בקשתי את שאהבה נפשי הם הצדיקים להשרות שכינתי עליהם אולם בקשתיו ולא מצאתי:

פסוק ב

אקומה נא ואסובבה וגו'. ואח"כ אמרתי אקימה נא ואסובבה שלא די שבקשתי בבתי מדרשות כי אפי' בשווקים בקשתי וכוון אל מה שאמר (ירמי' ה') שוטטו בחוצות ירושלים אם יש עושה משפט וגו'. והכוונה אם יש איזה ענין צדיקים הן באנשים העוסקי' במו"מ והן בתורה. ולזה אמר אבקשה את שאהבה נפשי בשווקים אם יש עושה משפט עוסק באמונה אך בקשתיו ולא מצאתיו:

פסוק ג

מצאוני השומרים. ואח"כ תיכף כשמצאוני השומרים היינו הצדיקים והן מרדכי ואסתר שהיו בשעת גאולת בבל השומרים ומוכיחים ישראל להחזירם למוטב שהם מצאוני והחזיקו באמונתי:

שאהבה נפשי ראיתם. וגם אתם כלל ישראל אח"כ ראיתם כלומר הוכשר בעיניכם (כמו רואה אני את דברי אדמון) את שאהבה נפשי שדבקתם עצמיכם בתורתי ובאמונתי בימי מרדכי ואסתר כדכתיב קימו וקיבלו:

פסוק ד

כמעט שעברתי. לא נתעכבתי הרבה אחר שעברתי מהם:

עד שמצאתי. תיכף כשמצאתי את שאהבה נפשי:

אחזתיו ולא ארפנו. מכיון שהתחילו להאמין ולדבק בי אחזתיו ולא ארפנו כי הבא לטהר מסייעין אותו וכענין שנאמר (דברים ד') כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך כי בלעדי סיוע הקב"ה לא הי' יכול לו ולכך אחזתיו בידי ולא ארפנו.

אל בית אמי. שבניתי לו בית המקדש שהוא בית אמי הוא מקום השראת שכינה שכינהו בשם אמי:

חדר הורתי. מקום שהתפללו בו האבות הנקראים הורי כענין שנאמר (בראשית מט) ברכות אביך גברו על ברכת הורי. א"נ מקום השראת השכינה ונקראת הורתי שהיא מעובר תמיד מנשמת ישראל כמבואר במקובלים:

פסוק ה

השבעתי וגו'. גם בגליות אלו אף שחטאתם הרבה מ"מ אמרתי להאומות השבעתי אתכם כמו שהשבעתי אותם בגלות מצרים וכמו שפירשתי למעלה (ב ז) וג' פעמים נאמר במגילה זו השבעתי אתכם נגד ג' גליות עיין רש"י תהלים מ"ב בקרא דמה תשתוחחי ונגד גלות האחרון אמר מה תעירו ושם יבואר:

פסוק ו

מי זאת. בשביל מי הי' זאת מה שנאמר למעלה שאחזתיו ולא ארפנו. ומה שהבאתיו אל בית אמי והשבעתי האומות:

עולה מן המדבר. זה הי' בזכות עולי מדבר אשר היו עולים מעלה מעלה כאשר עלו מן המדבר:

כתמרות עשן. שעלו מעלה מעלה כעשן המתמר ועולה תמיד זקוף כתמר:

מקוטרת מור. כמו קיטור המור שמועיל להעביר מיני הארסיים כמ"ש האלשיך כמו כן העבירו מעשיהם הטובים את כל החטאים מהם. ולבונה. שנתלבנו עונותיהם עד שנאמר עליהם (תהילים פ"ב:ו') אני אמרתי אלהים אתם:

מכל אבקת רוכל. שהי' מעשיהם הטובים מעלה ריח טוב כריח העולה מקיטור של מיני בשמים. ועוד זאת הי' באנשי עולי מדבר:

פסוק ז

מטתו. המרכבה:

שלשלמה. הוא השכינה:

ששים גבורים. שהיה ששים רבוא ישראל סביב למרכבה. מגבורי ישראל. שדורו של משה היו כולם צדיקים:

פסוק ח

אחוזי חרב. היינו כלי זיין שניתן להם בחורב כמו שאמרו בש"ס ובמדרש שיר השירים בפסוק משכני שניתן לכל אחד כלי זיין:

מלחמה. מלחמתה של תורה:

מפחד בלילות. היינו כי הכלי זיין ניתן להם נגד מלאך המות ונגד הגליות שנמשלו ללילה:

פסוק ט

אפריון עשה לו המלך שלמה. ובשביל זכות צדקתם אפריון עשה לו הקב"ה שנקרא שלמה ואפריון הוא המשכן:

מעצי הלבנון. שנתייסד מדברים המלבנין עוונותיהן של ישראל:

פסוק י

עמודיו עשה כסף וגו'. כי בישראל יש מדרגות. צדיקים. חסידים. וישרים. ועם הצדיקים שנמשלו לעמודיו מתנהג עצמו במדת החסד שנמשל לכסף. והחסידים שנמשלו לרפידתו היינו המצע שעל העמודים שהן למעלה מהצדיקים מתנהג במדת הדין הרפה שנמשל לזהב. ועם הישרים שהן מרכבו של הקב"ה מתנהג עמהם במדת הדין הקשה הנמשל לאודם ארגמן. כי מדקדק עמהם כחוט השערה ונגד זה עשה במשכן עמודיו כסף רפידתו זהב הוא הכפורת והפרוכת שנקרא מרכבו ארגמן לרמז כל זה:

רצוף אהבה. רצפה הוא גחלת כענין שנאמר (ישעי' ו') ובידו רצפה במלקחיים כלומר תוכו של משכן רצוף רצפה של אהבה פי' אהבה רותחת:

מבנות ירושלים. יכוו בה בנות ירושלים הן האומות המכונין בשם בנות ירושלים:

פסוק יא

צאינה וראינה. חבתכם לפניו:

בנות ציון. אלו ישראל המצויינים בהלכה:

שעטרה לו אמו. ראו כמה שמחה אתם עושים לפניו יתברך כשאתם מקיימים מצותיו וכאילו אתם מעטרין אותו בעטרת פז כי הלוא אתם רואים העטרה שעשיתם לו ביום חתונתי. זה מתן תורה שאז נתחתן עמנו:

שמחת לבו. היינו חנוכת המשכן:

פרק ד

פסוק א

[א מוסב על תשובת השכינה]

הנך יפה רעיתי. מוסב על מה שאמר למעלה בשבח. ישראל ואמר טעם למה הי' לך כל הטובות האלו בגאולת מצרים לפי שבגאולת מצרים הנך יפה בנעשה והנך יפה בנשמע:

עיניך. היינו הצדיקים.

יונים. נמשלו ליונים שלא היו ממירין השי"ת בחטא העגל והוא שבט לוי:

מבעד לצמתך שערך. לפי הדוגמא השער באשה היא תחת הקישור של הסבכא (ומבעד לצמתך פי' מבפנים לקישורך כמו שפירש"י) וידוע שהשער הוא מותרי הגוף והנמשל שהערב רב המכונים בשם שערך שהיו אז מבעד לצמתך היינו בתוך הקשר של ישראל:

כעדר העזים. היו דומין ללבן ובניו שנמשלו לשעירים שכל אותן שהן תחת כוחות הטומא' נמשלו לשעירים כמ"ש (ישעיהו י"ג:כ"א) ושעירים ירקדו שם:

שגלשו מהר גלעד. שגלשו פי' שנקרחו כמ"ש רש"י והיינו כמו שנקרחו כחן של לבן ובניו מהר הגלעד בשעה שאמר להם הקב"ה השמר לך מדבר עם יעקב כמו כן נקרא כחן של הערב רב שלא היו יכולין להחטיאך וכל זה נעשה לך אז בשביל הצדיקים שהיה בך דהיינו העיניך יונים האמור למעלה משא"כ עכשיו שאפס צדיק וחסיד וצריך אתה ליסורין שתזדכך. אמנם לא תתייאשי מן הגאולה כי יש קצבה לכל היסורין וזהו שאמר שניך כעדר הקצובות:

פסוק ב

שניך כעדר הקצובות. כי הגליות והיסורין הבאים על ישראל הכל נרמז במעשה האבות כמבואר במדרש רבה פ' וישלח על קרא דריוח תשימו בין עדר ובין עדר דהיינו שיהיה ריוח בין צרותיהן של ישראל וזהו כוונתו כאן שניך פי' אוכלייך הצרות והיסורין שמכלין אותך הן כעדר הקצובות כאשר נקצבו ע"פ העדרים ששלח יעקב לעשו כן הוא:

שעלו. שהיסורין עולים ומסתלקין מן הרחצה. כשרוחצין את כתם העונות כי נאמנים הם בשליחותן:

שכולם מתאימות. סיבת שליחות היסורין הוא בכדי לזכך הישראל שיהיו מחוברין להשכינה (מתאים הוא מלשון חיבור) וכן אמרו במדרש שהישראל הם מותאמים להשכינה:

ושכולה אין בהם. בכדי שלא ידח ממנו נדח וע"י יסורין כולם יזדככו ויתחברו להשכינה ושום שיכול לא יהיה בהם:

פסוק ג

כחוט השני שפתותיך לכך אני מייסרך כי מובטחני אני בך שלא תבעט בי מחמת היסורין כי ידעתי ששפתותיך הן כחוט השני כי כמו שהתולעת שני אף אם ירחץ בדברים חמוצים וחריפים לא ישתנה גוון שלו כן לשון ודיבור של ישראל לא ישתנה מחמת היסורין לקרות תגר רק כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה וזהו שאמר:

ומדברך נאוה. ודיבורך.

כפלח הרמון רקתך. אפי' הרקים שבך אם יהיו מפולחים ומבוקעים ביסורין כפלחי הרמון:

מבעד לצמתך. מ"מ הם מבפנים לקישורך ואין יוצאין ח"ו מקישור ישראל כידוע שאותן שיוצאין מכלל ישראל וממירין דתן לאו משורש ישראל הן:

פסוק ד

כמגדל דוד צוארך. הרצון בזה כי הצדיקים מכונים בשם צואר ישראל כי כל העול מונח על צוארי הת"ח והצדיקים כענין שנא' (ישעי' נג) והוא מחולל מפשעינו. וממשיל אותן למגדל דוד היות כי הרשעים תיכף כשיבא עליהן יסורים נכנעין ומשתחוין לע"ג משא"כ הצדיקים שהם עומדי' זקופין כמגדל ונמשלין למגדל דוד כי כמו שציון נבנה למען ממנו תצא תורה וגם בנוי לתלפיות ללמוד ממנו צורת נוי מלאכת תבניתו כמו כן הת"ח. הצדיקים שבכל דור ודור אשר מהם תצא תורה וכן יסורי הת"ח באין לתלפיות שילמדו כולם מהם לעמוד כמגדל זקוף נגד הקמים עליהם להעבירם על דתם ולא ישגיחו על היסורין:

ואלף המגן לקח למשל כמו אלף המגן והן החרש והמסגר אלף שהם מגינם של ישראל והן גלו קודם לכל הגולים בכדי להעמיד ישיבות ואלולי הן הי' ח"ו משתכח תורה מישראל:

תלוי עליו. נמצא שתלה עליהם.

שלטי הגבורים. כל שלטי החצים של הגבורים במלחמתה של תורה כי על ידם נשאר לימוד התורה בכלל ישראל וכן הן הצדיקים והת"ח שבכל דור ודור כי על ידם של הרשעים הן לוקים קודם לכל כמו שנאמר (יחזקאל ט) ממוקדשי תחלו:

פסוק ה

שני שדיך. השכינה מדברת ואומרת בא נא וראה כשרותך שהי' לך אז וכל כך גדול היה כשרותך עד ששני שדיך היינו מניקייך והם משה ואהרן וכמו שאנחנו היינו יונקים מהם כמו כן הם היו יונקים מאתנו (כמו שפי' רש"י בקרא דלך רד כלום נתתי לך גדולה רק בשביל ישראל ע"ש) וזהו שאמר שני שדיך הם מניקים אותך דהיינו משה ואהרן. כשני עפרים. היו ג"כ כשני עפרים עופר הוא איל בחור היונק שדי אמו וכמו כן היו משה ואהרן כשני עפרים יונקים שהיו יונקים מאתנו:

תאומי צביה. כי אמרו במדרש שתאומי צביה כיון שפירש אחד מהם מדדיהן דדן נסתם כן היו משה ואהרן עם ישראל כאשר נפרשו ישראל ח"ו מיניקת השכינה נסתם יצירת ההשפעה אף מהמניקים:

הרועים בשושנים. ומה שזכו להיות שני שדיך ומניקייך הוא רק מטעם שהיו רועים את ישראל הנקראי' שושנים לדרך הטוב וכ"ז שהיו רועים והישראל הלכו בדרך שהיו הרועים מוליכים אותן זכו להיות שדיך ומניקייך:

פסוק ו

[ב הבטחת השכינה]

ונסו הצללים. כהתימו לשבח את ישראל התחיל להבטיחם שיקיים בקשתם שביקשו למעלה (ב יז) ואמר הנני מבטיח לכם שאמלא בקשתכם בזכות אבותיך עד שיפיח היום ונסו הצללים כלומר כשאראה שח"ו יתמו זכות אבות וזכיות המגינים עליהם המכונים בשם צללים הנני אקדים הגאולה ואומר:

אלך לי אל הר המור. זה הר סיני לעשות ישראל מקוטרת מור כי כמו שהקטרת מור מבריח כל הרוחות הרעים כן ע"י הר סיני פסקה זהומתן. הלבונה. ללבן אותך ולהפך כל החטאים לזכיות:

פסוק ז

כולך יפה וגו'. לעשותך להיות כולו יפה שלא יהיה בך שום מום:

פסוק ח

אתי מלבנון כלה. אמרו במדרש שהגלות מכונה בשם לבנון כי הגלות מלבין עונותיהן של ישראל ולזה אמר כי מחמת שנתארסת לי מלבנון פי' מגלות מצרים נעשית כלה אתי כענין שנאמר וארשתיך לי לעולם:

אתי מלבנון תבואי. ולכך אני מבטיחך אף שיתמו ח"ו זכות אבות מ"מ אתי מלבנון תבואי פי' בשבילי ועמי תבואי מכל שאר הגליות שנקראו לבנון:

תשורי מראש אמנה. תשורי לשון הבטה והשגחה אמר הקב"ה להכנ"י מובטח אתה שתהיה מושגח מאתי אפילו אם ח"ו לא יהי' לך שום זכות מ"מ תושגח מאתי בזכות האמנה שהאמנת בי מראש בשעת יציאת מצרים כמו שנאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו':

שניר וחרמון. כמו שהשגחתי עליך בזכות האמנה בבואך אז להרי שניר וחרמון שהיו הרי סיחון ועוג והשגחתי עליך והצלתיך מהם:

ממעונות אריות וגו'. כך אשגיח עליך בקיבוץ שאר גליות להצילך ממעונות אריות מהררי נמרים:

לבבתני. וגם בזכות הזמן שעבדו ישראל את ה' בכל לבבם כמצווה עלינו בתורה ועבדת את ה' אלהיך בכל לבבך וזה הי' בימי משה ובימי יהושע כמו שנאמר ויעבדו את ה' כל ימי יהושע וזה שאמר לבבתני כלומר עבדתני בכל לבבך:

אחותי כלה. מכנה הכנ"י אז בשם אחותי כלה כי האירוסיו נעשה תיכף כשיצאו ממצרים ושם אחותי נאמר על דבר הראוי להתחבר לחבירו (כמ"ש המורה בח"א בשיתוף שם אח ואחות) והנה הכלה כשהיא מתרחקת עצמה מהחתן לא נקראת רק בשם כלה אבל כשהיא מתקרבת ומתחברת עצמה תמיד אל החתן נקראת בשם אחותי כלה יען היא מתקדשת ומתחברת אליו:

באחד מעיניך. אחד הוא לשון משובח (כמו אחד העם) וראשי ישראל נקראים עיני העדה והמשובח שבעיני העדה הי' משה ואז עבדתני בכל לבבך:

ענק מצורוניך. הוא כינוי ליהושע מדרגה למטה ממדריגת משה והוא הי' המשובח בענקים שבענקי צוואר היינו שאר הנביאים המכונים בשם צוואר כלומר גם בימי יהושע עבדתני בכל לבבך ובשכר זה מה יפו וגו':

פסוק י

מה יפו דודיך. בשכר שעבדת אותי בכל לבבך מה יפו יהי' דודיך כשיגיע עת דודים היינו בגאולה העתידה:

אחותי כלה. כשתתחבר אצלי ותקרא בשם אחותי:

מיין. פי' יותר מיין כי היין הוא כינוי לדבר טוב שיש לו גבול כמו יין כששותה יותר מגבולו משתכר כן היה גבול לשכלינו עד שבן עזאי הציץ ונפגע משא"כ בעת הגאולה לא יהי' גבול לשכלינו:

מכל בשמים. היינו שיהיו מעשיך הטובים נותנים ריח טוב יותר מכל מיני בשמים וכל כך יהי' הריח חזק עד שיריחו בו כל אפסי ארץ ויתגיירו ויטו שכם אחד לעבדו כדכתיב

(צפניה ג) לעבדו שכם אחד ולזה אמר מה יפו ומה טובו בכפל כי טוב נאמר על מה שהוא טוב לעצמו ויפה נאמר על מה שהוא יפה לאחרים ונגד מה שההשגחה יהי' בגודל הערך עד בלי גבול אמר מה טובו שיהי' טוב לעצמו שיוכל להשיג בשכלו גדולות ונפלאות מה שלא הי' יכול להשיג מקודם ונגד ריח שמניך שיריחו בו כל אפסי ארץ אמר מה יפו:

פסוק יא

נופת וגו'. שעכשיו עיקר התורה הוא הנגלה והנסתר הוא מושג מעט אצל בני עלי' והנסתר נגד הנגלה הוא רק כטפה מן הים משא"כ לעתיד יהי' העיקר הנסתר והנגלה לטפה מן הים יחשב ולזה אמר. נופת היינו הנגלה. תטופנה מן השפתים וירדו רק טפין טפין. ודבש וחלב היינו הנסתר יהי' תחת לשונך:

שלמתיך כריח לבנון. פי' שהגופות יזדככו ויעלה ריחם כריח לבנון שהן הנשמות כי הלבנון הוא חדר המלוא של הנשמות כמבואר בזוהר ולעתיד הגופות יזדככו כמו הנשמות:

פסוק יב

גן נעול. שעכשיו הכנסת ישראל דומים לגן נעול שא"א ליהנות מפירותיהם כן עכשיו הישראל אף שיש להם כח הכנה לקבל מ"מ א"א להם להוציא פירותיהם כמו הגן שהוא נעול שאין עובדין ואין משקין אותו ואינו יכול להוציא פירותיו ואמר טעם לזה:

גל נעול. ופי' גל מלשון גולות עליות והוא המים הזוחלין כלומר שהמעיין חתום ואין זוחלין להשקות אבל לעתיד.

פסוק יג

שלחיך פרדס. שלחייך היינו אפי' אותן שאינן זכאין כ"כ שהן דומין לבית השלחין שצריכין להשקותן תדיר יהיה לעתיד פרדס רמונים וגו':

פסוק יד

נרד וכרכם וגו'. אותן שהן עתה מובחרין מאותן המכונים בשם שלחייך ומ"מ אינן רק בבחינת נרד וכרכם וגו' עם עצי לבונה שאין מעלה חשובה כ"כ יהי' לעתיד בבחינת מור ואהלות עם כל ראשי בשמים:

פסוק טו

מעין גנים. מוסב למעלה ליתן טעם על מה שיהי' כ"כ. ואמר מפני שהמעין גנים יהי' לעתיד באר מים חיים:

מן לבנון. אותו הבאר מים חיים והמעין גנים יזלו מימיו מן לבנון והוא המלוא של הנשמות כמבוא' בזוהר:

פסוק טז

[ג בקשת הכנ"י]

עורי צפון. כינוי למדת הדין:

תימן. הוא דרום והוא כינוי למדת הרחמים ומבקשין הכנס"י שיתהפך מדת הדין לרחמים:

הפיחי גני. היינו שיפוח בתוך הגן שהוא ישראל שיזלו בשמיו ועי"ז יבוא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו:

פרק ה

פסוק א

[א תשובת השכינה]

באתי לגני אחותי כלה. זהו תשו' הקב"ה לישראל על שביקשו שיבוא לגנו על זה משיב הקב"ה הלא כבר באתי פעם אחת לגני ומחמת חטאתיכם:

אריתי מורי. לקטתי כל הצדיקים והחסידים המכונים בשם מור ובשמים:

אכלתי יערי. היינו שכליתי הבית המקדש הנקרא יער:

דבשי. הוא מקום השראת שכינה שהי' מתוק לפניו כדבש:

ייני עם חלבי. יין הוא כינוי למדת הדין וחלב למדה"ר כי תמיד אפי' בשעת הדין ממוזג בו רחמים כי ח"ו אם הי' ממצה עומק הדין היה ח"ו כליה וכביכול בכל צרתם לו צר ולכך אמר שתיתי ייני עם חלבי ומקדים מד"ה לרחמים וע"כ אמר:

אכלו רעים. א"א לי לבוא אליכם עד שיזדככו הצדיקים שבכם ע"י יסורים והרשעים יכלו מכל וכל וכינה הצדיקים אצל היסורין בשם רעים שאין היסורים אצלם רק בחיבור קטן קל ההסרה כמו רעים המתחברים לפי שעה ולפי שמקבלין היסורים מאהבה לתועלת זיכוך כינה קבלת היסורין בשם אכילה וכמ"ש (יחזקאל ג':ג'-ד') אכול המגילה ותהי בפי כדבש למתוק וזהו אמרו אכלו רעים כלומר צריך אתם לקבל תחלה יסורי' מאהבה כדי להזדכך.

ושכרו דודים. כינה הרשעים בשם דודים מפני שנפשם מחוברת אל החומר בקשר חזק ומשועבדת כאלו נתחתנה בו ונבעלה לו וכמש"ה (יחזקאל כ"ג:י"ז) למשכב דודים. וכן מכונים הרשעים בשם זונות לכוונה זו שנתערבו בגוים ונשכבין להם וכשהקב"ה משקה את הרשעים כוס של פורעניות הוא משכר אותן להאבידם ולכלותם כענין שנאמר (איכה ד':כ"א) גם עליך תעביר כוס וגו'. לזה אמר שתו ושכרו דודי'.

פסוק ב

[ב בקשת הכנס"י]

אני ישנה. מבקשת הכנ"י ואומרת הלא בימים הראשונים אף שאני ישינה היינו בשעה שהייתי ישינה מן המצות:

ולבי. זה הקב"ה:

ער. הי' ער להעירנו משנתי:

דודי דופק. שהי' דופק תמיד ע"י נביאיו להוכיחני ולהעמדיני משנתי:

אחותי רעיתי. שהי' מעירני ומוכיחני תמיד ע"י נביאיו להוכיחני בכל לשון של חבה:

שראשי נמלא טל. כלומר בשעה שהי' מוכיח אותי אמר להזכיר לי הטוב שרוצה לעשות עמי ואמר לי הטובה מעשיך כי ראשי נמלא טל להחיות מתיך ולהאיר לך כדכתי' (ישעי' כז) טל אורות טליך:

קוצותי. והזכיר לי גם כן העונשי' ואמר אם לא תטיב מעשיך יש בידי קוצות היינו תלי תלין של פורעניות כקוצות שער:

רסיסי לילה. הוא כינוי לפורעניות כמו גשמי לילה שהן טורח ועייפות כמו שפי' רש"י (וזהו ענין בקשתם שבימים הקודמים היית את המעורר אותנו לתשובה א"כ אף עתה עשה עמנו כך ועוררני לתשובה כמו מאז):

פסוק ג

פשטתי את כתנתי ואף שעוררתני ע"י נביאים סרבתי על דברי הנביאים ואמרתי תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה:

פשטתי את כתנתי. היינו המחלצות שעש' לי הקב"ה בשעת קבלת התור' והלבשתי בגדים הצואים כלומר הרגלתי לעצמי דרכים אחרים עד שאינני יכול לחזור אליך:

איככה אלבשנה. כמה תשובות לא יספיקו לי שאהיה יכול להלביש עוד המחלצות:

רחצתי את רגלי. הגוף מכנ' בשם רגלי כי הגוף והאברים הן רגלי הנפש ואמר כבר רחצת וענגתי אותם בתענוגים:

איככה אטנפם. כי הגוף המורגל בתענוגים כמו זר יחשב אצלו להתפלש באפר תחת פאר ונחשב אצלו התשובה לטינוף וליכלוך:

פסוק ד

שלח ידו מן החור. ואף שסרבתי למאמר הנביאים אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור כי ע"י עוונותינו היה כותל מפסקת בינו לבינינו והמצות עושין חלונות וחורים בהכותל אשר על ידם תעבור השגחה האלהית ולזה אמר כ"כ היה מרחם עלי שאף שסרבתי למאמר

הנביאים עד שעונינו היה ככותל מפסקת מ"מ פשט ידו מתחת כסא הכבוד ע"י איזה חור קטן לקבלנו כמו שעשה במנשה:

ומעי המו. כל כך היה מעוררני עד שמעי המו עליו:

פסוק ה

קמתי אני. התחלתי לשוב מעט מחמת המיית המעיים:

נטפו מור. אע"פ שהתחלתי לשוב מ"מ לא הסרתי את קישוט הזונות שקשטתי את עצמי לפני המנאפים ועדיין ידי נטפו מור. כי כן ממשילים הכתובים להולך אחר תענוגי עולם הזה בשם קישוט הזונות:

ואצבעותי מור עובר. כל אצבעותי היה מקושטין בקישוט הזונות:

מור עובר. כריח המתפשט ועובר לכל צד כלו' שהקישוט של זונות היה כ"כ גדול עד שהיה עובר לאחרים להחטיא אותם:

על כפות המנעול. שנטף המור מן הידים והאצבעות על כפות המנעול לחזק את המנעול והכוונה שע"י קישוט הזונות שלא הוסר מעלי ומה שהחטאתי לאחרים גרמתי להוסיף חיזוק המנעול של הכותל המפסקת בינינו לבין קונינו מחמת עונותינו:

פסוק ו

פתחתי. אף שפתחתי אני לדודי מעט בתשובה מ"מ על שלא הסרתי את קישוט הזונות ממני:

חמק עבר. נתכסה ועבר ממני:

נפשי יצאה בדברו. מקראות אלו עד השבעתי אתכם מוסבים על הקרא דהשבעתי האמור למטה בסמוך כלומר מחמת שבמעמד הר סיני נפשי יצאה בדברו ונתדבקתי בהקב"ה קניתי בעצמיות שלי קדושה ואהבה להקב"ה כל כך עד שאע"פ שקלקלתי דרכי אח"כ ונתרחק ממני עד כי בקשתיו ולא מצאתיו קראתיו בעת צרה ולא ענני:

פסוק ז

מצאוני השומרים. וגם אומות אשר הן שבט אפו יתברך לסבב על ידן העונשים להחוטאי' ולכך נקראים השומרים הסובבים בעיר והם מצאוני הכוני פצעוני:

רדידי מעלי. סיבת ההכאה הוא מחמת שמלאכי חבלה הנקראים שומרי החומות נשאו את רדידי מעלי היינו השני כתרים שניתן לי בסיני להיות חירות ממלאך המות ופרקום המלאכי חבלה כמאמרם ז"ל (שבת פ"ח) אעפ"כ:

פסוק ח

השבעתי אתכם. ועם כל זה בגודל היסורין אני דבוק כ"כ בהקב"ה עד שהא ומות המייסרים אותי יהיו מוכרחין לעתיד להגיד כמוכרח מפי השבוע' גודל אהבתי להקב"ה. ומדבר כאילו מוסב פניו כלפי האומות ואומר להם השבעתי אתכם כלומר מוכרחים אתם כמפי השבועה.

אם תמצאו את דודי. לעתיד בעת הגאילה:

מה תגידו. כלו' את זה תגידו לו.

שחולת אהבה אני. שכ"כ האהבה של הקב"ה עזה אצלי עד שחולה אני לאהבתו כאמרם ז"ל (ע"ג ג) יבוא נבוכדנצר ויעיד על חנניה מישאל ועזריה וכו' ע"ש:

פסוק ט

מה דודך מדוד. אף שהאומות מפתין אותנו להשיב אותנו מאתך ואומרים לנו מה דודך מדוד שכל אומה יש לה שר ולכך אומרי' מה דודך מדוד כלומר מה הפרש יש בין שר שלכם לשר שלנו:

היפה בנשים. בעת שהיה טוב לך שהיית יפה בין כל האומו' הנקראי' נשים כי האומות יש להם יותר תענוגי עוה"ז מישראל כמאמר בר שישך (בע"ג סה) יש לכם כיוצא בזה לעלמא דאתי:

מה דודך מדוד. ומכ"ש בעת הצר לך מה דודך מדוד:

שככה השבעתנו. שכ"כ אתם נהרגים ונצלבים עליו עד שאנחנו מוכרחים להעיד עליכם כאילו השבעתנו:

פסוק י

צח ואדום. מ"מ אף שהאומות מפתין אותנו אעפ"כ אנחנו חזקים באמונתינו להיותינו יודעים שדודי הוא הקב"ה הוא צח ואדום כלומר שכל הכוונה של מדת הדין המכונ' בשם אודם הוא רק כדי לצחצח אותנו ולכך כתיב צח ואדום לומר שהאודם הוא רק בשביל הצחצוח שרוצה בנו:

דגול מרבבה. מחמת שרצונו להיות לו דגלים מישראל הנקראים רבבה כדכתיב (יחזקאל ט"ז:ז') רבבה כצמח השדה נתתיך. ורצונו להיות מוקף מדגלי ישראל ולכך מצחצח אותנו ביסורין:

פסוק יא

ראשו. לכך אני סובל כל הצרות למענו יתברך היות ראשו שהוא התורה שהיא ראש לשבעה דברים שנבראו קודם בריאת עולם:

כתם פז. הוא כסגולת מלכים ופז אין ערוך אליה לחשיבותה ובהירותה:
קוצותיו תלתלים. על כל קוץ וקוץ תלי תלים של סודות וזה מורה היות כח רוחני קדוש מאד:
שחורות כעורב. סיבת שחרותה והתלבשה בגשמיות הוא כעין סיבת שחרות העורב אשר בהולדם יוצאים לבנים ועי"כ אינם מתקבלת בעיני אביהם ואמם עד שישחירו כמותם כן היא סיבת שחרות התורה והתלבשה בגשמיות למען תהי' מקובלת עלינו אף בהיותינו מלובשים בגשמיות:

פסוק יב

עיניו כיונים. כלומר ואף שנראה לנו שמטיב לרשעים ועיני השגחתו עליהם רק להטיב ושום צרה ודבר מר לא יעלה על ראשם אין טובתם רק לרעתם שמעריך להם עד שתתמלא סאתם וזהו אמרו עיניו היינו השגחתו לטובה:
כיונים. בלי שום צרה ודבר מר כיונ' זו שאין לה מרה.
על אפיקי מים. על הרשעים שנמשלו לאפיקי' כמש"ה כאפיק נחלים יעבורו (איוב ו':ט"ו) ואומר (שם יב) ומזיח אפיקים רפה. אין זה רק במדרגת:
רוחצות בחלב. כמו שהחלב שרשו אדום ונהפך לצבע לבן כך טובתן שנותן להם שרשו מד"ה שנמשל לאודם רק שהוא צבוע ורחוץ בלובן הטובה לראות העין:
יושבות על מלאת. שההשגחה ממתנת להם עד שתתמלא סאתם ואז ישלוט בהם מדת הדין הקשה:

פסוק יג

לחיו. הן שיני הלחיים שהן טוחנות המאכל (כמו ברכות נו הרואה לחייו שנפלו) ולכך נקראו היסורין ששולח עליהם בשם לחייו שלועסים ומדכאים את הצדיקים:
כערוגת הבשם. ואותן הצדיקים הן כצרור של בשמי'. והסיבה של היסורין הוא רק מגדלות מרקחים. כי כמו שהבשמי' כשטוחנין אותן הן נותנין ריח טוב כמו כן הצדיקים כשמייסרין אותן שמו יתברך מתעלה ומתקלס כדכתיב (תהלים סח) נורא ממקדשיך ודרשו בו חז"ל ממקודשיך:
שפתותיו שושנים. בעת שמדבר בשפתיו דין ורוגז הנמשל לאודם שושנה:
נוטפות. הוא רק כנוטף טפין כדכתיב (תהלים ל) כי רגע באפו:
מור עובר. הכעס שלו יש לו בחינת מור כי כמו שהמור מגרש ומעביר כל הריחות הרעים כן כעס הקב"ה מעביר פשעינו ומקרר כעסו בדיבורו ולזה נקרא דיבור הכעס של הקדוש ב"ה מור עובר:

פסוק יד

ידיו גלילי זהב. ואף אם פועל דין במעשה ידיו הנמשל לגלילי זהב:

בתרשיש. התרשיש הוא סגולה לעכל המאכל כמ"ש הבחיי כן פעולת דינו לא להנקם ח"ו רק כדי לעכל ולהתך חלאת זוהמת העון:

מעיו עשת שן וגו'. תוכו של דין אינו להנקם ח"ו רק בכדי שיהיו החטאים של הצדיקים אשר הוא נמשל רק לירקות שבעשת שן יהיה כעולפת ספירים אשר הוא לבן מאוד.

פסוק טו

שוקיו. של הקב"ה:

עמודי שש. כעמודי של שיש שא"א לזוזם ממקומם מחמת גודל כבדותם כן הוא יתברך אינו זז מאתנו:

מיוסדים על אדני פז. היינו השראת שכינתו מיוסד על הצדיקים הנקראים אדני פז:

מראהו וגו'. שמתהפך בשבילנו לכמה גווני' כמו שהראה עצמו בים כבחור ובשעת מתן תורה כזקן מלא רחמי' וזהו מראהו כלבנון במתן תורה בחור כארזים בים.

פסוק טז

חכו. דיבורו:

וכלו מחמדים. לעולם הבא עין לא ראתה:

דודי. לעתיד יהי' הקב"ה דודי הוא בחינת נישואין:

ריעי. אף שעכשיו אינו רק ריעי בחיבור בעלמא.

בנות ירושלים. מדבר ומודיע כן להאומות הנקראים בשם בנות ירושלים:

פרק ו

פסוק א

[א הכנס"י מדברת להשכינה]

אנה הלך דודך. עכשיו משיבה הכנס"י אמרה אל השכינה ואומרת אנה הלך ממך דודך זה הקב"ה:

היפה בנשים. זה השכינה שהיא היפה במקבלי ההשפעה מאת הקב"ה כי היא היתה תחלת המחשבה סוף המעשה כידוע ליודעי חן:

אנה פנה. להשפיע טוב להאומות העולם (כי הלך נאמר על שהלך מאתנו ופנה נאמר על מה שפנה עצמו לאחרים):

ונבקשנו. נלכה ונבקשה אותו לשוב אלינו:

פסוק ב

דודי ירד לגנו. ראה נא צרותי שהקב"ה מייסרני ביסורים קשים אשר המה הפלא ופלא היינו במה שירד לגנו:

לרעות בגנים. שירד לבתי כנסיות ולבתי מדרשות:

וללקוט שושנים. שלוקח מאתנו משם הצדיקים שנקראי' שושנים וזה מיתת הצדיקים כאמרם ז"ל ע"כ נבקשנו עמך להסיר מעלי המכה הזאת כי הלא מעולם אני לדודי וגו':

פסוק ג

אני לדודי ודודי לי. מעולם מקושר נפשותינו בהקב"ה והוא בנו כשאינו מסלק הצדיקים:

הרועה בשושנים. כשהוא רועה אותנו בשושנים היינו הצדיקים:

פסוק ד

[ב הקב"ה משיב לישראל]

יפה את. תשובת הקב"ה ואמר לא תתייאשי כי סופך להיות יפה וזה אומרו יפה את רעיתי ואימת:

כתרצה. כשתרצה ותפייס אותי (כמו ויקרא כ"ו:ל"ד: אז תרצה הארץ ופירש"י תפייס את כעס המקום) כלו' כאשר תפייס כעס המקום סופך להיות יפה:

נאוה כירושלים. ואז סופך להיות נאה היינו שאשר' עליך שכינתי כמו ששרתה בירושלים:

איומה. סופך להיות איומה שיראו ממך כל האומות כדכתיב (דבדים כח) ויראו ממך:

כנדגלות. כמלאכים שהם עשויים דגלים כמו שפרש"י:

פסוק ה

הסבי עיניך מנגדי. כתרגומו אסחרי רבניך חכימי כנישתא חזור חזור לקבלי כלו' העמד צדיקים לנגדי ואז אקרב איתך:

שהם הרהיבני. שהם הגדלוני כי ע"י הצדיקים הקב"ה מתגדל ומתקדש ע"כ הטיבי דרכך ומעלליך ואז תיכף מוכן אני לגאלך. ומ"מ לא תתייראי לומ' כיון שהצדיקים נתמעטו אולי הרשעים והאומות יחטיאוני לגמרי שלאיהי' לי ח"ו שום חלק בהקב"ה לזה אמר אל תיראו מהם כי שערך כעדר העזים וגו' פרשתיו למעלה (ד א):

פסוק ו

שניך וגו'. פירשתיו (שם ב)

פסוק ז

כפלח וגו'. פירשתיו (שם ג) ולמעלה אמר נגד הגלות הראשון וכאן אמר נגד הגלות השלישי:

פסוק ח

ששים המה מלכות. מבטיח הקב"ה ואומר כי אף ששים המה מלכות היינו אברהם ויוצאי חלציו היו ששים כמו שחשבן בדברי הימים:

ושמונים פלגשים. נח ובניו עד לאברהם הן שמונים:

ועלמות אין מספר. שנתחלקו לאומותם וללשונותם אין מספר ולא אקח מכולן רק אותך:

פסוק ט

אחת היא יונתי. כל אותן הששים המירו אותי באל אחר רק אחת היא יונתי שלא המירי אותי כיונה שאינה ממירה בן זוגה.

תמתי. שמקבלת ייסורין בתמימות ואינה קוראת תגר:

לאמה. היא השכינה כלומר רק אחת היא ראוי שתשרה עלי' השכינה:

ברה. שתפסוק זוהמתך ותהי' ברה וזכה:

בנות. היינו שרי האומות אשר הן כבנות להשכינה.

ויאשרוה. יחזקו את ישראל כמו בשעת מתן תורה שכל המלאכים נתנו מתנות לישראל.

מלכות ופלגשים. כי אפי' האומות יהללו אותה כדכתיב (דברים ד':ו') ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הזה:

פסוק י

מי זאת. בשכר מי יהיה זאת ואמר הקדוש ברוך הוא בשכר הצדיקים שעלו מעלה מעלה בארבעה מדרגות:

כמו שחר. שמתחילה במצרים כשהראה להם הקב"ה נסים ונפלאות היה אור' מעט כשחר:

כלבנה. ואח"כ בים היה אורה כלבנה שכל העול' כולה ראו אותה אך מ"מ היתה פנימה שחטאו:

כחמה. ואח"כ בשעת קבלת התורה פסקה זוהמתן ונעשה ברה כחמה:

איומה כנדגלות. ולעתיד יזדככו כמלאכים ויהיו איומה כנדגלות כמלאכי השרת המכינים בשם נדגלות:

פסוק יא

אל גנת חגוז ירדתי. מוסב למעלה לספר בשבח הישראל ואומר כי בשעה שירדתי להם היו מסובבים בקליפות כאגוז זו המסובב בקליפות והאוכל הוא גנוז בתיכו:

באבי הנחל. כי אמרו במדרש שבשעת קבלת התורה הוריד הקב"ה נחל שוטף להריק שפע אשר ממנו הוכנו לקבל נבואה וזהו לראות באבי הנחל איך שיפריחו מחמת שפע הנחל.

הפרחה הגפן. העיקר הי' אצלי לראות אם פרחו הצדיקים והת"ח הנמשלים לגפן:

הנצו הרמונים. וראיתי שגם הרשעים הנמשלים לרמונים עלתה נצה:

פסוק יב

[ג בקשת הכנס"י]

לא ידעתי נפשי. משיבה הכנס"י ואומרת הנה אז בצאתי ממצרים לא ידעתי נפשי פי' לא הי' לי עדיין חיבור עם נפשי (כי ידיעה הוא מלשון חיבור) שעדיין לא הי' לי חיבור גמור עם הנשמה אעפ"כ הגדלת חסדך עמדי עד:

ששמתני מרכבות עמי נדיב. וסרס המקרא ודרשהו כאילו נכתב ושמתני נדיב מרכבות עמי פי' ששמתני נדיב אתה הקב"ה הנקרא נדיב שנותן הכל בנדבה מאתו יתברך שמתני מרכבות לשכינה וקראתני עמי. א"כ גם עתה אף שאינני ראוי כל כך עשה עמנו בחסדך כך:

פרק ז

פסוק א

[א מוסב למעלה]

שובי שובי השולמית. הם ישראל שהם שלמים באמונתם כמו שפירש"י ומוסב על מה שאמר למעלה ששמתני מרכבות וכל כך החשיב אותי עד שאמרו לי מלאכי השרת שובי שובי השולמית:

שובי שובי ונחזה בך וגו'. (אמר ד' פעמים שובי נגד הארבעה גליות) כי אחר שתשובי מכל הגליות ואז ונחזה בך כי לעתיד ישאלו לנו המלאכים אי' מקום כבודו וע"י יחזו ואומרים זה לזה מה תחזו בשולמית ומשיבים כמחולות המחנים כאשר ראינו בשעת קריעת י"ס והשכינה הי' באמצע והישראל היו מחול להשכינה וכל אחד מראה באצבע זה אלי:

פסוק ב

[ב תשו' והבטחת הקב"ה]

יפו פעמיך בנעלים. הקב"ה מתחיל להבטיח לישראל הגאולה ומשבח אותן ואומר להן שראוין הן לכל הטוב שעתיד להטיב עמהם כי מה יפו פעמיך הם הת"ח המדריכים אותך בדרך ישרה המכונים בשם פעמיך ומדריכים אותך בנעלים פי' באותן המקומות שהיו נעולים מלפניך:

חמוקי ירכיך. וגם אותן שהן צדיקים בסתר ואין מגלין עצמן לשום אדם:

כמו חלאים וגו'. פי' תכשיטין. ומ"מ הו משולין לחלאים אשר הן מעשי ידי אמן פי' לאותן תכשיטין שיצאו מן האומן ועדיין לא נתקשט בהם:

פסוק ג

שררך אגן הסהר. אפי' רשעי ישראל המכונים בשם שררך שהן כמו הטבור של התינוק כשהוא במעי אמו הפה סתום והטבור פתוח ובו שותה דם נדות אמו כן הן שותין הזוהמא ומ"מ נאמר עליהם שהם מלאים מצות כרמון והן ג"כ עתידיו להזדכך ויתמלא חסרונם ולכך נמשלו לאגן הסהר פי' לעוגל הלבנה בעת שהיא חסירה וסופה להתמלאות:

אל יחסר המזג. פי' שלעולם לא יחסר מהן עכ"פ טובים כשיעור מים המזוג ביין והוא שליש.

בטנך ערמת חטים. כלומר פרי בטנך היינו הילדים המנוקים מכל חטא נמשלו לערימת חטים המשולל קש ומוץ:

סוגה בשושנם. ואותן הילדים מחונכים ומוגדרים במצות ובהשפעת רוח הקודש ע"י הצדיקים המכונים בשם שושנים:

פסוק ד

שני שדיך. וע"י זכיות אלו תזכו כל כך עד שיהיו שני שדיך היינו משה ואהרן:

כשני עפרים. פרשתיו (ד ה):

פסוק ה

צוארך כמגדל השן. הת"ח המכונים בשם צווארך שכל העול של ישראל מונח על צווארי הת"ח כמו משא המונח על הצוואר הם כמגדל השן ואינן נכנעין ומשתחוין לע"ג רק עומדין בקומה זקופה כמגדל השן אשר א"א לכופפו כלל:

עיניך ברכות. הם הת"ח המכונים בשם עין (כמו עיני העדה) והן מכונים ג"כ בשם ברכות שהן כמעיינות הנובעין חכמה:

בחשבין על שער בת רבים. והן נכנסין לחשבון בשביל כל העולם המכונים בשם שער בת רבים:

אפך. בשעה שבא אף ח"ו על ישראל:

כמגדל הלבנון. נוהג עמם כמו שהנהיג עצמו במגדל הוא הבהמ"ק והוא כאשר הי' המגדל לבנון קיים הי' מטיל האף על הבהמ"ק:

צופה פני דמשק. כמו כן עתה שאין בית המקדש צופה האף פני דמשק. דמשק הוא כינוי לת"ח כמו שפירש"י בפ' וירא על דמשק אליעזר שהי' ת"ח כי דמשק ר"ת דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

פסוק ו

ראשך. הוא מלך המשיח והוא עליך ככרמל המבושל כל צרכו ועומד ומוכן לאכילה תיכף כן המלך המשיח מוכן בכל הכנותיו לבוא תיכף לגאלך כי הוא ממולא שפע שבע רצון:

ודלת ראשך. פי' דלת הוא לשון הרמה וסילוק כמו (ישעיהו ל"ח:י"ד) דלו עיני למרום והיינו מה שהגביה הקב"ה ראשך זה מלך המשיח ומסלק אותו למעלה ומעכב ביאתו (כי כשרוצה הכתוב לומר לשון סילוק כתיב לשון רם כמו (במדבר ט"ז:כ"א) הרימו מתוך העדה ואומר (איוב כ"ד:כ"ד) רמו מעט ופי' רש"י נסתלקו):

כארגמן. החטאים שהן אדומים כארגמן הן הן הגורמין שלא יבא לך ראשך:

אסור ברהטים. אל תחוש שמא ח"ו לא תזכו ותתייאשו מהגאולה כי המלך אסור ומקושר בך ברהטים על ידי הצדיקים שבך המכונים בשם רהטים שרצין לפניו כעבדא קמא מרי' ובזכותם ודאי יבא עת לגאלך רק כשלא תזכו ח"ו יבוא ע"י צרות כענין שאמרו מעמיד עליהם מלך כהמן. אבל:

פסוק ז

מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. כלומר מה יפה הי' כשהי' בא האהבה ע"י תענוגים אלו זכית שתטיבי דרכך ומעלליך שיבא הגאולה ע"י כולכם זכאי:

פסוק ח

קומתך דמתה לתמר. אמר הקב"ה ומבטיח אף אם קומתך לא יהי' דומה רק לתמר שאין כולו אוכל וגם שאין מוציא פירותיו רק לסוף ע' שנה שהוא עת הזקנה:

ושדיך לאשכולות. שאפי' המניקים שלך יהיו דומין רק לאשכולת התמר שאין יכולין למציץ ממנו רק מעט. אעפ"כ:

פסוק ט
אעלה בתמר. הנני מבטיח לך שאפי' לא יהי' צדקתך רק מעט כתמר אסייע לך ואקדש אותך ואעלה בך ואשרה שכינתי עליך:
בסנסניו. שאבחר אפי' בסנסניו באותן שאינן ראויין כל כך ואז יהיו שדיך כאשכולת הגפן שמוצצין ממנו הכל וכולו אוכל:
וריח אפך כתפוחים. שכל עוונותיך הנותנים ריח של אף יהיה לו ריח כתפוחים שיתהפכו לזכיות:

פסוק י
וחיכך כיין הטוב. החיך שלך שימצוץ מהאשכולת הגפן יהי' המציצה שלך בחשק גדול ותרגיש המתיקות כמיין הטוב:
למישרים. שהיין לא יהי' יין המשכר רק שכל ההשגחה ילך לדודי למישרים ולא כבן עזאי שהציץ ונפגע:
דובב שפתי ישנים. היינו שיחיו מתוך וידובבו:

פסוק יא
[ג הכנס"י מדברת ומבקשת]
אני לדודי ועלי תשוקתו. אומרת הכנס"י רבש"ע יודעין אנחנו שיותר אתה תתאוה לדבק בנו ממה שאנו מתאוין לדבק בך ואף שהי' ראוי להיות להיפך כי הלא אנחנו החלק ואתה הכל וטבע החלק להתאוות לדבק בהכל וזה אמרם אני לדודי כלומר כמה נפלאה אהבתך לי שאף שאני רק חלק אלוהי ממעל ואני רק כטפל לדודי ולעולם טבע החלק להתאוות להדבק בהכל יהי' לנו להשתוקק לך אך מגודל חסדך עלינו אתה להיפך ועלי תשוקתו. שאתה משתוקק אלינו. ולכך:

פסוק יב
נצא השדה. אנחנו מבקשים אותך שתעשה אותנו שנהי' משוללי עול הגלות ונהיה כבני חורין בשדה שהוא מקום חירות:
בכפרים. שנהי' משוללי עול מזונות רק
נלינה בכפרים שנהי' מאוכלי המן דכתיב בי' דק ככפור: ואז כל חפצך נעשה:

פסוק יג
נשכימה לכרמים. כשנהי' משוללי עול דרך ארץ נשכימה אז לכרמים שהן בתי מדרשות שעי"כ נקראים הסנהדרין כרם ביבנה:
פרחה הגפן. ואז נראה פריחת הגפן הן הת"ח שיהיו אז ביתר שאת:

פתח הסמדר. הן התינוקת של בית רבן יתפקחו אז ביתר שאת:
הנצו הרמונים. אפילו הרשעים שנמשלו לרמונים יעלו נצה:
אתן את דודי. כלומר הטוב שיש בי ואהבת דודים אשר בקרבי בכח אתן לך שאוציא אותו מכח אל הפועל:

פסוק יד

הדודאים. ידענו בעצמינו כי הדודאים והיינו דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיהו כ"ד:א') הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו':
נתנו ריח. שהתחילו לשוב ולהטיב וליתן ריח טוב מחמת גודל יסורי הגלות:
ועל פתחינו כל מגדים. הטוב אשר בנו כאילו עומד כבר ומוכן לצאת רק שתתחיל מעט לעורר אותנו:
חדשים. שחידשו סופרים:
ישנים. שכתבת לי בתורתיך:
צפנתי לך. הוא צפון בלבי כעת ומבקש אני לעבדך בהם רק שאינני יכול עכשיו לעבדך באמת מגודל הצרות ושאור שבעיסה המעכבין אותי. לזאת בקשנו מי יתנך וגו':

פרק ח

פסוק א

[א מוסב למעלה]
מי יתנך כאח לי. שתתחבר עצמך לי כי אח מלשון חיבור הוא (כמ"ש הרב המורה בשיתוף שם אח):
שדי אמי. שתחזירני לימי קדם שאינק שדי אמי היינו השכינ':
לא יבוזו לי. כי עכשיו כשאנו עושין המצות בפרהסיא לעיני העמים הן שוחקין עלינו כמ"ש (איכה א) שחקו על משבתיה משא"כ לעתיד נוכל לעבדך לעיר על העמים ואמרו רק עם חכם ונבון וגו' ואומ' (דברים כח) כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך:

פסוק ב

אביאך אל בית אמי. ואז כשאינק שדי אמי מובטחני שאנהגך אביאך אל בית אמי הוא הבית המקדש אשר שם השראת שכינה כי לא זזה השכינה מכותל מערבי:
תלמדני וגו'. הישראל מבקשים שילמדם הקב"ה להשקותו מיין הרקח תורת אמת נקרא יין הרקח:

מעסיס רמוני. הרשעים מכונים בשם רמונים ע"כ מבקשי' הישראל שכאשר ילמוד אותם הקב"ה לשוב אז יהיו יכולין להשקות להקב"ה אפי' מהרמוני' עסיס:

פסוק ג

שמאלו תחת ראשי. מבקשין הכנס"י באם שבלתי אפשרי שיבא הגאולה רק ע"י יסורין בקשתינו ששמאלו דהיינו המדת הדין יהיה תחת ראשי שיהי' רק לסיבת סמיכת ראשי לתקן אותי:

וימינו תחבקנו. שהימין היינו הרחמים תסובבני ותשמרני מלחטוא ח"ו:

פסוק ד

[ב הקב"ה מדבר להאומות]

השבעתי אתכם. זהו תשובת הקב"ה ומחזיר פניו כלפי האומות ואומר להם השבעתי אתכם כלומר מוכרחים אתם מפי גזרותי שמה שתעירו ומה שתעוררו כלומר כל מה שיעוררו מלחמה על ישראל לא יהי' רק:

את האהבה עד שתחפץ. היינו שיהי' חפצי בם לאהוב אותם (ומה דכתיב במקראות הראשונים דהשבעתי אתכם אם תעירו וכאן אמר מה תעירו כי זה נאמר על הקץ של הגלות האחרון שאז יהיה בבירור חבלי המשיח ויתבררו ויתלבנו ולא יהיה הטוב והרע מעורבין והרע יתברר להיות רע כולו ע"י יסורין ולכן נאמר שמוכרחין הן האומות מה שיעירו היינו מה שנעשו לשנואים להקב"ה שיוכר רעתם ומה שיעוררו ע"י יסורים לא יהי' רק בשביל את האהבה וגו')

פסוק ה

[ג הקב"ה מדבר להכנס"י]

מי זאת וגו'. עכשיו מחזיר הקב"ה פניו כלפי ישראל ואומר שלא יקשה להם הדבר מה שאמר להאומות שיעוררו הישראל ע"י יסורין וזה מור' שבודאי יבוא חבל להם וזהו החבלי משיח ע"כ אמר להם ראו נא כי מי זאת עולה מן המדבר פי' זכור נא מי זאת שהיה עולין מהמדבר שהיו צדיקים גדולים עד שלא היה חשובים יותר מהם כמבואר במדרש שלא היה משה ראוי רק לאותו הדור:

מתרפקת על דודה. שהיו מתרפקים באהבת דודה הוא הקב"ה:

התפוח הוא הר סיני שמכונה בשם תפוח:

עוררתיך. השריתי שכינתי עליך ועוררתיך בקדושתי.

ועם כל זאת: **חבלתך אמך**. עשתה לך אמך חבלי לידה וחבלתך מלשון חבלה לך והשכינה נקראת אמך דחשיב אז כאילו יולדתי ולזה אמר שמה בשעת יציאת מצרים ועלותה למדבר בא עליכם חבלי לידה:

חבלה ילדתך. היא השכינ' כביכול היה לה ג"כ חבלי לידה שבכל צרתם לו צר ובשעת לידה נקראת יולדת ואח"כ נקראת אמו כלומר שבשעת הכניסך לברית היה לה חבלי לידה ואח"כ כשהכניס אותך תחת כנפי שכינה ונקראת אמך ובא לזככך עשה לך חבלי לידה ע"כ ראי נא שאפי' לדור שעלה ממצרים היה להם צרות צרורות כעין חבלי לידה וכיון שלדור המדבר שהיו צדיקים גדולים היה להם חבלי לידה ק"ו הדברים שא"א לך לבא למעלה גדולה של הגאולה עד שתקבלו עליכם חבלי לידה:

פסוק ו

[ד בקשת הכנ"י]

שימני כחותם. הישראל מבקשי' אם החבלי משיח הכרחים מבקשים אנחנו מהקב"ה לבל יגרמו ריבוי הצרות להיות נסוגים אחור מאמונתינו ח"ו ע"כ מבקשים אנחנו מהקב"ה שישימני כחותם על לבו שלא ישכחנו ולבו הוא כינוי לרחמים:

כחותם על זרועך. ואם ההכרח הוא לשלוח יסורים וזרועך יהי' נטוי' ח"ו עלינו להכות אותנו נהי' עכ"פ כחותם על זרועך הנטויה לבלתי השחותיני כי הלא אם חטאנו ונתחייבנו מות או שאול ראה נא כי הנה לנו אחד לעומת על אחד מאלה:

כמות אהבה. כי דבר הנאהב מאוד וכל חשקו עליו ואינו משיג הדב' קשה כמות כענין שאמר כי חולת אהבה אני. נפשי יצאה בדברו. ומה שאנו חולי' לאהבתך יהי' כפרה על חיוב מיתה שנתחייבנו:

כשאול קנאה. מה שאנו מקנאים על חילול כבודו יתברך וזאת הקנאה קשה עלינו כשאול יכפר על עון שנתחייבנו בשאול:

רשפיה רשפי אש. גחלים של הקנאה הוא רשפי אש בלבי:

שלהבת יה. עיקר השלהבת שלי מה שהשם אינו שלם ואינו רק שם של שני אותיו':

פסוק ז

מים רבים וגו'. כל עיקר בקשתינו הוא רק שהאומות המכוני' בשם מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה בהצרות שיצירו לנו.

ונהרות. הן שרי האומות:

לא ישטפוה. את האהבה:

כל הון ביתו באהבה. כלו' שגם ע"י פיתוי והסתה של האומות ואף אם יתן כל אחד מהם כל הון ביתו בכדי לבטל האהבה שבינו לבין הקב"ה:
יבוזו לו. שלא יוכלו לכבות את האהב' כי כל כך יהי' האהבה תקוע בלבבינו:

פסוק ח

[ה הקב"ה מדבר להעולמות]
אחות לנו. כראות הקב"ה בקשת הישראל שכל עיקר בקשתם שהחבלי משיח לא יגרמו כיבוי האהב' אשר בלבבם ע"כ פתח הקב"ה ואמר לכל העולמות אשר יש להן חלק באדם כי האדם נברא מכל העולמות ומפני כן אמר בתחילת בריאת אדם נעשה אדם וכן מבואר בזהר חדש שהשביע הקב"ה לכל העולמות ואמר להם אחות לנו יש לנו אומה אחת אשר יש לה חיבור עמנו:
קטנה. בזכיות:
ושדים. מניקים כמשה ואהרן אין לה:
מה נעשה לאחותינו. הם הישראל:
שידובר בה. היינו ביום שיבא חבל לה והוא חבלי משיח שידובר בה בקושי כי דיבור לשון קשה:

פסוק ט

אם חומה היא. אמר הקב"ה העצה היעוצה ממני מה לעשות הוא אם חומה היא היינו שכשיהיו הישראל כחותם שהיא חזקה נגד כל העומדים עליו:
נבנה עליה טירת כסף. אז יהי' הדבר בחפזון ונבנה תיכף טירת כסף הוא הבית המקדש:
דלת הוא. שלא תהא חזקה באמונתה רק כדלת הזה שנוח להפתח להנוקשין עליה:
נצור עליה לוח ארז. כלומר נעשה עליה מצור של לוח ארז היינו שלא נעמיד עליה מלך קשה כברזל או כשאר דבר קשה רק מלכות בלתי חזק כלוח ארז והיינו שיארכו הצרות כארז הזה שהוא ארוך במינו למען יהי' החבלי משיח לאט לאט כדי שיוכלו לסבול כענין כנאמר (ישעיהו כ"ז:ג') לרגעים אשקנה וגו': ולמען לא יוכלו לכבות את האהבה בתוקף הצרות:

פסוק י

[ו הכנס"י מדברת ומבקשת]
אני חומ' משיבין הישראל ומבקשים ואומרים אם לא תקרב צדק מאליך ותניח הדבר עלינו דואגים אנחנו מאוד כי הלא בשעת יציאת מצרים אני הייתי כחומ':
ושדי. משה ואהרן היה כמגדלות:

כמוצאת שלום. ועם כ"ז לא הייתי בעיניו כראוי להטובות שעשה עמדי רק:
כמוצאת שלום. כמוצא מציא' וא"כ איך אקוה להגאולה אם תמתין עד שאהי' ראוי לכך.

פסוק יא

כרם היה לשלמה. וגם ראינו שאז היה לשלמה זה הקב"ה כרם הוא ישראל שהיו מכונים בשם כרם:
בבעל המון. בא"י שאינו תחת יד שום שר רק תחת הקב"ה שהוא בעל המון של כל העולם כולו:
לנוטרים. ומסרת איתו הכרם לנוטרים הן שרי האומות:
איש זה נבוכדנצ': יביא בפריו הביא בשביל פריו של הכרם שעשה באושים כדכתיב (ישעי' ה) ויעש באושים:
אלף כסף. היינו החרש והמסגר אלף שהגלה נ"נ אף שהיו אז כ"כ טובים ומ"מ נענשו וא"כ אנן מה נענה אבתרייהו ומה נקוה עוד לגודל חטאינו אם לא תקרב צדק מאליך:

פסוק יב

[ז תשובות ונחמות הקב"ה]
כרמי שלי לפני. תשובת הקב"ה לבל יתייראו ואומר כרמי שלי היינו הישראל לפני הוא תמיד ומשגיח אני בו שלעולם אינו מסלק השגחתו מהם והן תמיד חקוקים על לבו.
האלף לך שלמה. מבטיח הקב"ה ואמר האלף לך שלמה ושלמה זה חול כדאמרינן בש"ס ור"ל שלמה הוא מלכות בית דוד ואמר האלף לך שלמה היינו שבתוך האלף האחרון ע"כ ירום מלכות בית דוד:
ומאתים. מן האלף הזה:
לנוטרים את פריו. לשומרי תורה ומצות שמתו שיחיו והיינו שעכ"פ יהיה תחיית המתים שני מאות שנה קודם כלות אלף הששי כמו שפי' הרמב"ן

פסוק יג

היושבת בגנים. מבטיח להם שהיושבת בגנים היינו אותן היושבי' בבתי מדרשית:
חברים.הן מלאכי השרת.
מקשיבים לקולך. עתיד שמלאכי השרת ישמעו לקולך:
השמיעני. הם יבקשו מאתך השמיעני דברים הקדושים:

פסוק יד

[ח מסיימין ישראל בתפלה ובקשה]

ברח דודי. זהו בקשת ישראל כיון שאמרת ששכר שלי לפניך הנני מבקשים ברח דודי מהגלות כי כביכול השכינה עמנו בגלות:
ודמה לך לצבי וגו'. שהם קלים במרוצתם:
על הרי בשמים. עשה בשביל הרי בשמים שמקדם נתנו ריח טוב ועכשיו הן אבילות כמו הר המורי' אשר כולם הקריבו שם ריח ניחוח אדם ונח ואברהם עקד שם את יצחק ובזכותם תרחם ותגאל אותנו במהרה בימינו. אמן:
נשלם פירוש שיר השירים. תהלה ליוצר אורים